

Sonja Laitio, Tiia Takamäki

Työntekijöiden kokemuksia koulun ja sosiaalitoimen välisestä yhteistyöstä

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK) Tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Sonja Laitio ja Tiia Takamäki

Työn nimi: Työntekijöiden kokemuksia koulun ja sosiaalitoimen välisestä yhteistyöstä

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 76

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia erään kaupungin yläkoulun ja toisen asteen sekä sosiaalitoimen välistä yhteistyötä työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksella halutaan selvittää, millaista yhteistyötä koulujen ja sosiaalitoimen välillä tehdään ja miten yhteistyötä voisi kehittää. Tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään nuoruutta sekä koulun oppilashuollon ja sosiaalityön sekä sosiaalitoimen rooleja nuoren elämässä. Moniammatillista yhteistyötä määritellään yleisesti sekä sosiaalialan kontekstissa.

Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusmenetelmää. Aineisto kerättiin teemahaastattelumenetelmällä ja analysoitiin sisällönanalyysimetodia käyttäen. Tutkimukseen osallistui yhteensä yhdeksän koulun ja sosiaalitoimen työntekijää. Valitsimme haastateltavat sillä perusteella, että he tekevät työssään yhteistyötä sosiaalitoimen tai koulun kanssa. Haastattelut toteutettiin yksilö- ja ryhmähaastatteluina.

Tutkimustuloksista nousi esiin, että yhteistyötä tehdään enimmäkseen yksittäisten oppilaiden asioissa. Koulun ja sosiaalitoimen välillä ei ollut haastatteluhetkellä yhteistyötä määrittäviä toimintamalleja. Tuloksista voidaan päätellä, että yhteistyön kehittämiseksi ja yhteisten toimintamallien luomiselle on tarvetta. Yhteistyötä estäviksi tekijöiksi lueteltiin muun muassa kiire, työntekijöiden vaihtuvuus, salassapitosäädökset, resurssipula sekä työntekijöiden persoonakohtaiset erot. Yhteistyötä edistävinä tekijöinä nähtiin yhteiset palaverit, toisen työn arvostaminen ja tunteminen sekä työntekijöiden toisilleen tutuksi tuleminen. Tuloksissa nostettiin esiin työntekijöiden ehdottamia konkreettisia kehitysideoita, kuten laajat yhteistyöpalaverit, yhteiset koulutustilaisuudet sekä sähköinen konsultaatiomahdollisuus koulun työntekijöille. Pohdinta-osiossa pohdimme yhteistyön kehittämistä sekä mahdollista jatko-tutkimuksen aihetta, jossa myös asiakkaan rooli otettaisiin osaksi tutkimusta.

Avainsanat: monialainen yhteistyö, koulu, koulun sosiaalityö, sosiaalitoimi

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Authors: Sonja Laitio and Tiia Takamäki

Title of thesis: Employee experiences of cooperation between school and social work

Supervisor: Mirva Siltakorpi

Year: 2019

Number of pages: 76

Number of appendices: 1

The purpose of this thesis was to find out what kind of cooperation is made between schools and social work from the employees' point of view. The research aims to find out what kind of cooperation there is between schools and social work and how cooperation could be developed. The theoretical framework of this study discusses youth and the roles of school pupils and school social work, as well as social services in young people's lives. Multi-professional cooperation is generally defined in the context of the social field.

In this research we used a qualitative research method. The study consists of six theme interviews, which has been collected from school workers and workers from social welfare office. Interviews were conducted as individual and group interviews. The data were analyzed by means of content analysis, thematising.

The research results indicate that cooperation is done mostly on the issues of individual pupils. There were no operational models for cooperation between school and social welfare office at the time of the interview. It can be concluded from the results that there is a need for the development of cooperation and the creation of common approaches. Challenges of cooperation and factors reducing the collaboration are, according to the results of research, professional secrecy, employee turnover, rush, resource shortages as well as differences between employees. Issues that improve cooperation were joint meetings, familiarity and respecting encounter. The results highlighted concrete development ideas suggested by employees, such as extensive collaborative meetings, joint education events, and electronic consultation opportunities for school staff. In the reflection section, we discuss the development of cooperation and the possible topic of postgraduate research, in which the role of the client would also be included in the research.

Keywords: multi-professional collaboration, school, school social work, social services

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvioluettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Aiheen valinta ja tutkimuksen rajaus	9
2.2 Yhteistyötahot	10
2.2.1 Oppilaitokset	11
2.2.2 Sosiaalitoimi	12
2.3 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet	13
2.4 Aikaisemmat tutkimukset	13
3 NUORUUS	16
3.1 Nuoruus ikävaiheena	16
3.2 Haasteet koulunkäynnissä	17
4 KOULUN JA SOSIAALITOIMEN ROOLIT	21
4.1 Koulu	21
4.1.1 Koulun oppilashuolto	21
4.1.2 Koulun sosiaalityö	23
4.2 Sosiaalitoimi	26
4.2.1 Lastensuojelu	26
4.2.2 Sosiaalihuoltoasian vireillepano	27
4.2.3 Aikuissosiaalityö	28
5 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ SOSIAALIALALLA	30
5.1 Moniammatillisen yhteistyön yleistä määrittelyä	30
5.2 Monialainen yhteistyö sosiaalialan kontekstissa	31
5.3 Vuorovaikutus yhteistyön perustana	34
5.4 Viranomaisten salassapitovelvollisuus	35
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	37
6.1 Opinnäytetyöprosessimme	37

6.2	Laadullinen tutkimus.....	38
6.3	Aineiston keruu ja analysointi.....	39
6.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	41
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	44
7.1	Yhteistyön muodot.....	44
7.2	Lastensuojeluilmoituksen tekeminen.....	47
7.3	Yhteistyötä edistävät tekijät.....	50
7.4	Yhteistyötä estävät tekijät.....	52
7.5	Haastatteluissa esiin nousseet kehitysideat.....	56
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	60
8.1	Työntekijöiden kokemukset yhteistyön toimivuudesta.....	60
8.2	Yhteistyön kehittäminen työntekijöiden näkökulmasta.....	63
9	POHDINTA.....	65
	LÄHTEET.....	68
	LIITTEET.....	76

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Tutkimuksen näkökulma.....	10
Kuvio 2. Oppilashuollon toimijoita (mukaillen Pulkkinen & Juhanpelto 2017).	22
Kuvio 3. Koulusosiaalityön ulottuvuudet: esimerkkejä (mukaillen Wallin 2011, 93).	24
Kuvio 4. Moniammatillinen näkökulma nuoren tilanteeseen (mukaillen Pönkkö 2005, 42–43).	32
Kuvio 5. Opinnäytetyöprosessimme 2018–2019.....	38
Kuvio 6. Yhteistyön muodot.....	47
Kuvio 7. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen.....	50
Kuvio 8. Yhteistyötä edistävät tekijät.....	52
Kuvio 9. Yhteistyötä estävät tekijät.....	56
Kuvio 10. Haastateltavien ehdottamat kehitysideoita.....	59

1 JOHDANTO

Lapsiperheiden tilanne Suomessa on heikentynyt selvästi viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Maanlaajuisesti tapahtuvat suuret muutokset, kuten työttömyyden lisääntyminen vaikuttavat suoraan vanhempiin ja sitä kautta lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Hakovirta & Rantalaiho 2012, 10.) Vuonna 2018 lapset, nuoret ja perheet kokivat edelleen, että heille suunnatut palvelut ovat hajanaisia, eivätkä ne vastaa heidän tarpeisiin. Koulun, lastensuojelun ja sosiaalihuollon palvelut ovat pirstaloituneita, eivätkä toimi riittävästi yhteistyössä keskenään. (Heinonen ym. 2018, 79–80.)

Olemme itse työssämme havainneet koulun ja sosiaalitoimen välisen yhteistyön haasteelliseksi ja osittain toimimattomaksikin. Yhteistyötä ei ole totuttu tekemään siinä määrin, mitä perheiden ongelmat tänä päivänä vaativat. Kiireinen työ, työntekijöiden vaihtuvuus ja työntekijäpula ovat todellisia ongelmia sosiaalialalla. Hyttisen (2016, 7) mukaan taloudelliset resurssit ajavat toimintaa vain välttämättömään tekemiseen, eikä palveluiden tai toimintatapojen kehittämiseen, yhteistyölle ja arvioinnille jää aikaa. Sektorimainen, organisaatiolähtöinen ajattelu johtaa siihen, että hallintorajoja ei ylitetä, eikä mietitä, mitä voitaisiin tehdä yhdessä. Osa ongelmista on selitettävissä resurssipulalla, mutta yhteistyöhön liittyy paljon ristiriitoja, joiden uskomme olevan ratkaistavissa esimerkiksi päivittämällä vanhoja, tai luomalla uusia yhteisiä toimintamalleja.

Tutkimuksemme selvittää, millaista yhteistyötä erään kaupungin koulun ja sosiaalitoimen välillä tehdään ja miten yhteistyö toimii tällä hetkellä. Tarkastelemme aihetta työntekijöiden näkökulmasta ja olemme haastatelleet tutkimusta varten koulun ja sosiaalitoimen työntekijöitä. Haluamme nostaa työntekijöiden tuomat konkreettiset kehitysideat esiin, sillä tutkimuksen tarkoituksena on kehittää koulun ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä entistä toimivammaksi. Myös muut kaupungit voivat hyötyä tutkimuksestamme, sillä uskomme, että samankaltaisten haasteiden parissa kamppaillaan muuallakin.

Tutkimusraporttimme koostuu kahdeksasta luvusta. Johdantoluvun jälkeen toisessa luvussa tuomme esille tutkimuksen taustaa ja näkökulman sekä esittelemme yhteistyötahot ja aikaisemmat tutkimukset. Kolmannessa luvussa kuvaamme nuoruuden

ikävaihetta ja nuoruuden haasteita, jotka näyttäytyvät koulussa. Neljännessä luvussa kuvailemme koulun oppilashuollon ja sosiaalityön sekä sosiaalitoimen rooleja nuoren elämässä. Luvussa viisi kuvataan moniammatillisuutta käsitteenä sekä sosiaalialan kontekstissa. Avaamme myös vuorovaikutuksen merkitystä moniammatillisessa yhteistyössä. Kuudes luku on tutkimuksen toteutuksesta. Kuvailemme omaa tutkimusprosessiamme sekä laadullisen tutkimuksen periaatteita. Käsittelemme luvussa teemahaastattelua aineistonkeruumenetelmänä sekä sisällönanalyysiä analyysimetodina. Pohdimme myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Tämän jälkeen esittelemme tutkimuksemme tulokset luvussa seitsemän. Kahdeksas luku pitää sisällään johtopäätökset. Yhdeksännessä luvussa pohdimme opinnäytetyöprosessin kulkua. Sen lisäksi pohdimme tutkimuksen tuloksia käytännön työn kehittämisen ja tutkimuksen lähtökohtien kannalta. Pohdimme myös mahdollista jatko-tutkimuksen aihetta.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa kuvaamme tutkimuksen taustaa ja ajankohtaisuutta sekä perustellemme valitsemamme näkökulman. Esittelemme lisäksi yhteistyötahot, tutkimuskysymykset sekä aiheeseen liittyvät aikaisemmat tutkimukset.

2.1 Aiheen valinta ja tutkimuksen rajaus

Saimme idean lähteä tutkimaan koulun ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä, kun aihe nousi toistuvasti esiin keskustellessamme sosiaalitoimen työntekijöiden kanssa harjoittelujaksomme aikana. Päätimme toteuttaa tutkimuksen kyseiseen kaupunkiin. Olemme kumpikin työskennelleet koulun tai sosiaalitoimen alaisuudessa ja suorittaneet lisäksi opintoihin liittyviä harjoitteluita koulussa ja lastensuojelussa. Omien sekä kollegoiden kokemusten perusteella voimme todeta aiheen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi.

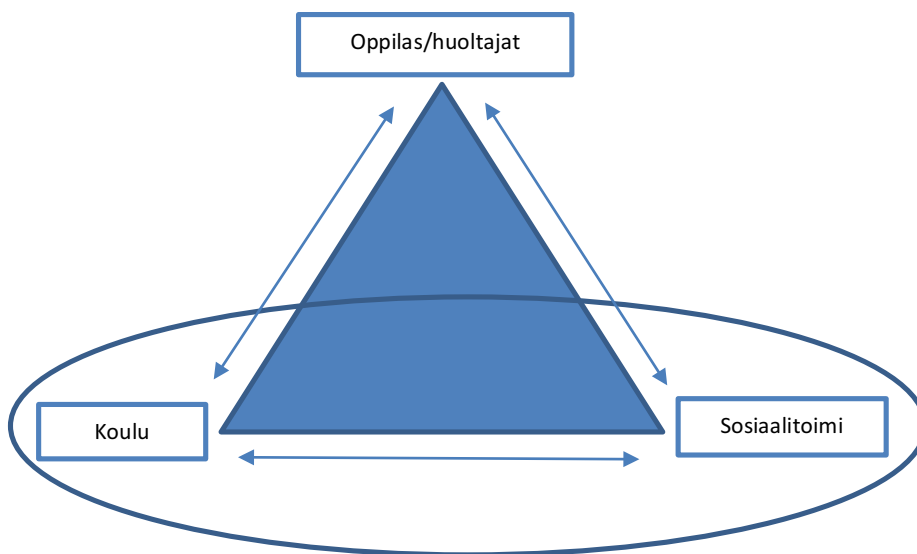
Aihe on myös valtakunnallisesti ajankohtainen. Yksi hallituksen kärkihankkeista vuosina 2018 ja 2019 on Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Hankkeen tavoitteena on muuttaa lapsiperheiden palveluita lapsi- ja perhelähtöisemmiksi. Eri toimijoiden välisellä monialaisella yhteistyöllä on suuri merkitys asiakaslähtöisessä työskentelyssä. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, [viitattu 4.1.2019].) Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko on kiteyttänyt LAPE-hankkeen tarkoituksen hyvin hankkeen esittelyvideossa: "Perheiden kannalta ei ole olemassa hallinnonalarajoja tai moniammatillisia toimijoita. On vain kokemus siitä, että meitä autetaan, että me kelpaamme ja riitämme". (LAPE-ohjelma: Yhdessä, 2018.) Koulun ja sosiaalitoimen välisellä yhteistyöllä ja sen toimivuudella on suuri merkitys asiakkaan hyvinvointiin ja kokemukseen esimerkiksi oppilashuollon tai lastensuojelun palveluiden toimivuudesta.

Kaupungissa, johon tutkimus kohdistuu, on meneillään Nuorten ystävien Komiasti kotona ja opintilla -hanke. Hanke on alkanut vuonna 2012 ja sen toiminnalla tuetaan yläkoululaisten motivaatiota koulunkäyntiin ja ehkäistään koulupudokkuutta ja luvattomia poissaoloja. Vuonna 2018 toiminta on laajentunut oppilaan lähipiiriin ja

vanhempien kasvatustehtävän tukemiseen. Hankkeen työntekijät toimivat yhteistyössä koulun ja sosiaalitoimen kanssa. (Nuorten ystävät, [viitattu 5.1.2019].)

Päätimme rajata tutkimuksen koulun ja sosiaalitoimen väliseen yhteistyöhön, emmekä ottaneet asiakkaan tai perheen roolia huomioon (Kuvio 1.). Tiedostamme kuitenkin, että asiakkaalla ja perheellä on suuri merkitys yhteistyötä tehtäessä. Halusimme kohdistaa tutkimuksen työntekijöihin ja heidän kokemuksiinsa yhteistyön toimivuudesta. Asiakkaiden ottaminen mukaan tutkimukseen olisi tehnyt tutkimuksesta huomattavasti laajemman, emmekä näissä puitteissa olisi pystyneet keskittymään haluamissamme määrin koulun ja sosiaalitoimen välillä tehtävään monialaiseen yhteistyöhön.

Käytämme tässä tutkimuksessa monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön käsitteitä kuvaamaan koulun ja sosiaalitoimen välillä tehtävää yhteistyötä. Lisäksi käytämme termejä oppilas ja asiakas synonyymeina puhuttaessa yläkoulun ja toisen asteen oppilaista ja opiskelijoista, sekä sosiaalitoimen asiakkaina olevista nuorista.

Kuvio 1. Tutkimuksen näkökulma.

2.2 Yhteistyötahot

Päätimme kohdistaa tutkimuksen sosiaalitoimen ja yläkoulun sekä toisen asteen (lukio ja ammatillinen koulutus) väliseen yhteistyöhön. Valitsimme kyseiset oppilaitokset, sillä kiinnostuksemme kohdistui erityisesti nuorten parissa tehtävään työhön.

Pohdimme aluksi, että rajaisimme tutkimuksen vain yläkoulun ja sosiaalitoimen väliseksi. Päätimme kuitenkin laajentaa tutkimusaluetta ja ottaa mukaan myös toisen asteen. Päätöstämme helpotti se, että kaupungissa, johon tutkimus kohdistuu, osa koulun työntekijöistä työskentelee sekä lukion että ammatillisen koulutuksen oppilaiden parissa. Aineiston keruu oli helpompaa, kun pystyimme yhdistämään lukion ja ammatillisen koulutuksen ”toiseksi asteeksi”.

2.2.1 Oppilaitokset

Yläkoulu, lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus eroavat monella tavalla toisistaan. Suurin ero yläkoulun ja toisen asteen välillä on, että yläkoulu on osa perusopetusta. Jokaisella Suomessa vakituisesti asuvalla lapsella on lakiin perustuva oppivelvollisuus. Jokaisen oppivelvollisen lapsen tulee hankkia perusopetuksen oppimäärä, joka määritellään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ja perusopetuslaissa. Perusopetus kestää tavallisesti yhdeksän vuotta. Oppivelvollisuus alkaa yleensä sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu, tai sen lukuvuoden lopussa, jolloin lapsi täyttää 17 vuotta. Joissain tapauksissa oppivelvollisuutta voidaan pidentää 11 vuoteen, jos lapsella ei sairauden tai vamman vuoksi ole mahdollisuutta saavuttaa perusopetuksen tavoitteita yhdeksässä vuodessa. Perusopetuksen kuuden ensimmäisen vuoden aikana oppilailla on luokanopettaja, joka antaa opetusta lähes kaikissa aineissa. Yläkoulussa opetus on pääosin aineenopetusta, jossa jokaisella aineella on oma opettajansa. Yläkoulun oppilaat ovat tavallisesti 13–15-vuotiaita nuoria. (Perusopetus, [viitattu 25.12.2018].)

Lukiokoulutus rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Lukion oppimäärä on tavallisesti kolme vuotta, mutta sen kestoa voi halutessaan lyhentää tai pidentää. Lukion oppimäärä täyttyy, kun oppilas on suorittanut vähintään 75 kurssia ja suoriutunut oppiaineista hyväksytysti. Lukiossa opiskelua ei ole sidottu vuosiluokkiin, vaan oppilas etenee henkilökohtaisen suunnitelman mukaan, opiskellen eri oppiaineita valitsemassaan järjestyksessä. Lukion päätteeksi oppilas voi suorittaa ylioppilastutkinnon, joka antaa yleisen kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Lukiossa voi opiskella

kuka tahansa perusopetuksen oppimäärän suorittanut henkilö. (Lukiokoulutus, [viitattu 25.12.2018].) Suurin oppilaiden ikäryhmä lukioissa on 16-18 vuotiaat (Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot, 2014).

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on väestön ammatillisen osaamisen kohottaminen sekä työelämän kehittäminen. Koulutuksella pyritään myös edistämään työllisyyttä ja yrittäjyyttä. (Ammatillinen koulutus, [viitattu 25.12.2018].) Ammatilliseen koulutukseen voi hakea peruskoulun tai lukiokoulutuksen jälkeen ja valintaperusteet vaihtelevat sen perusteella, millainen pohjakoulutus hakijalla on. Ammatillisessa koulutuksessa voi suorittaa 180 osaamispisteen (noin 3 vuotta) laajuisen ammatillisen perustutkinnon, jossa hankitaan ammatillisen osaamisen lisäksi jatko-opintojen kannalta tarpeellisia taitoja ja tietoja. Ammattitutkinnossa hankitaan työelämän tarpeiden mukaista ammatillista osaamista ja se on laajuudeltaan 120 tai 150 osaamispistettä. Erikoisammattitutkinnossa hankitaan monialaista osaamista, tai syvällisempää ammatin hallintaa. Erikoisammattitutkinto on 180 osaamispisteen laajuinen. (Opintopolku, [viitattu 25.12.2018].) Ammatillisissa oppilaitoksissa järjestetään myös tutkintoon johtamatonta, ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA) sekä itsenäiseen elämään ja työhön valmentavaa koulutusta (TELMA). (Ammatillinen koulutus, [viitattu 25.12.2018].) Suurin oppilaiden ikäryhmä ammatillisessa oppilaitoksessa on 16–19 vuotiaat (Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot, 2014).

2.2.2 Sosiaalitoimi

Sosiaalitoimesta käytetään kyseisessä kaupungissa nimitystä sosiaalikeskus. Sosiaalikeskuksen alle kuuluu lapsi- ja perhepalvelut, lastensuojelu-, mielenterveys-, päihde-, vammais-, työttömyys-, toimeentulo- sekä ikääntyneiden palvelut. Lapsi- ja perhepalveluiden sekä lastensuojelupalveluiden alaisuudessa työskentelevien työntekijöiden työnimikkeitä ovat perhetyöntekijä, perheohjaaja, sosiaaliohjaaja sekä sosiaalityöntekijä. Muissa palveluissa työskennellään sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä nimikkeellä. (Sosiaalipalvelut, [viitattu 3.2.2019].)

2.3 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Opinnäytetyössämme oli kaksi tutkimuskysymystä. Ensimmäinen kysymyksemme liittyy yhteistyön toimivuuteen. Toinen kysymyksemme tuo tutkimukseen kehittämisenäkökulmaa.

1. Miten koulun ja sosiaalitoimen välinen yhteistyö toimii työntekijöiden näkökulmasta?
2. Miten koulun ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä voisi kehittää?

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen välillä tehdään ja miten työntekijät kokevat yhteistyön toimivuuden. Tarkoitukse-
namme oli lisätä tietoisuutta koulujen ja sosiaalitoimen sisällä tapahtuvasta työskentelystä sekä nostaa esiin yhteistyöhön liittyviä haasteita. Halusimme tuoda kehittämisenäkökulman vahvasti esiin tutkimusaineistoa kerätessämme, sillä tavoitteenamme oli luoda konkreettisia kehitysideoita tulevaisuutta varten.

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

Koulun ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä on tutkittu jonkin verran erilaisista näkökulmista katsottuna. Etsimme aikaisempia tutkimuksia aiheesta yhdistelemällä hakusanoja kuten koulu, oppilashuolto, sosiaalitoimi, lastensuojelu, monialainen yhteistyö, moniammatillinen yhteistyö ja koulun sosiaalityö. Sosiaalialan moniammatillisesta ja monialaisesta yhteistyöstä on tehty pro gradu -tutkielmia ja opinnäytetöitä melko paljon. Hyödynsimme joitakin aihepiirin tutkimuksia opinnäytetyössämme, vaikka kaikki eivät suoranaisesti koskettaneet koulun ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä.

Miettinen (2016) on tutkinut Peruspalveluliikelaitos Saarikan työntekijöiden kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä. Tuloksista selviää, että moniammatillista yhteistyötä tehdään, vaikka se vaatiikin vielä harjoittelua. Työntekijät olivat halukkaita yhteistyön tekemiseen, mutta lisäkoulutusta ja yhteisiä kokemuksia tarvittiin yhteistyön toteuttamiseen. Lisäksi olemassa olevia yhteistyökuvioita haluttiin kehittää entistä toimivimmiksi.

Myös Jokela ja Välihalo (2018) ovat tutkineet opinnäytetyössään koulun ja lapsiperhepalveluiden välistä yhteistyötä tarkoituksena luoda toimenpidesuosituksia yhteistyön kehittämiseksi. Tulosten pohjalta luotuja toimenpidesuosituksia olivat muun muassa yhteistyön ja tiedottamispolun kehittäminen sekä koulujen yhteneväisen työskentelyn lisääminen.

Erkkilä-Wahtera (2015) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan, miten ammattilaiset kokevat koulun ja lastensuojelun välisen yhteistyön. Tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan, että ammattilaiset kokevat yhteistyön tekemisen erittäin tärkeänä ja tarve yhteistyön kehittämiseksi nousee selkeästi esiin tutkimusaineistosta. Haasteena nähtiin se, että yhteistyön kehittämiseksi ei ole riittävästi aikaa.

Kuuskeri (2013) on tehnyt pro gradu -tutkielman, jossa tutkitaan koulun sosiaalityötä ja lastensuojelutyötä moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista yhteistyötä koulukuraattorit ja lastensuojelun avoimuuden sosiaalityöntekijät tekevät. Tutkimuksessa selvitettiin myös yhteistyön toimivia käytäntöjä sekä haasteita. Yhteistyötä edistäviksi asioiksi nousivat molempien puolinen avoimuus, ammatillisuus, tuttuus, luotettavuus, yhteiset sopimukset ja toimintamallit sekä työnjako. Haasteina yhteistyölle nähtiin työntekijöiden vaihtuvuus, kiire, salassapitovelvollisuus sekä opettajien tietämättömyys lastensuojelun toiminnasta.

Hännikäinen (2013) on tutkinut koulukuraattorien näkemyksiä asiantuntijuudesta moniammatillisessa yhteistyössä. Pro gradu -tutkielmassa on tutkittu peruskoulun koulukuraattorien näkemyksiä omasta sekä muiden toimijoiden asiantuntijuudesta koulun sisäisessä ja ulkoisessa moniammatillisessa työskentelyssä. Tutkimus osoittaa, että niin sisäisessä kuin ulkoisessakin moniammatillisessa yhteistyössä näkyy sektorikeskeistä toimintaa, jossa valta-asemat ja hierarkkisuus vaikuttavat eri organisaatioiden ja asiantuntijoiden välillä. Tämä näkyy esimerkiksi päällekkäisen työn tekemisenä.

Koulukuraattorin työnkuvaa on tutkittu väitöskirja-tasolla vuonna 2004. Sipilä-Lähdekorpi on tutkinut koulukuraattorin työn muodostumista kvalitatiivisen ja kvantitatiiv-

visen tutkimuksen yhdistelmällä. Tutkimuksen avulla on määritelty, mitä koulukuraattorin työ nykyisin on. Tutkimuksesta käy ilmi moniammatillisen yhteistyön yleistyminen koulun sosiaalityössä.

Edellä mainittujen tutkimusten tuloksissa on paljon yhteneväisyyksiä keskenään ja jokaisessa voitiin todeta yhteistyön kehittämisen olevan tärkeää ja toivottavaa. Pystyimme hyödyntämään näiden tutkimusten tuloksia opinnäytetyömme eri vaiheissa. Hyödynsimme aikaisempia tutkimuksia esimerkiksi teemahaastattelurungon laatimisessa sekä teoriaosuuden rakentamisessa. Lisäksi pystyimme hyödyntämään näissä tutkimuksissa käytettyjä lähteitä omassa työssämme.

3 NUORUUS

Kuvaamme luvussa nuoruuden ikävaihetta Blossin (1962) esittämän kehitysvaihekuuvauksen kautta. Sen jälkeen käsittelemme nuoruusajan haasteita ja etenkin koulumaailmassa esiintyviä nuorten ongelmia. Hyödynnämme osiossa vuonna 2017 tehdyn kouluterveyskyselyn tuloksia liittyen nuorten koulupoissaoloihin, yksinäisyyden kokemiseen, kiusatuksi tulemiseen sekä psyykkiseen hyvinvointiin. Myös nuoren ja vanhemman välisestä suhteesta sekä kodin merkityksestä on oma osionsa. Nämä teemat liittyvät toisiinsa ja niiden aiheuttamat ongelmat heijastuvat koulussa nuorten arkeen.

3.1 Nuoruus ikävaiheena

Nuoruus on ikävaihe, jota on edeltänyt lapsuus ja sitä seuraa aikuisuus. Nuoruutta voidaan määritellä eri tavoin, riippuen mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. Nuoruuden katsotaan alkavan puberteetista, kun sitä määritellään fyysisen kehityksen näkökulmasta. Murrosikä eli puberteetti on prosessi, joka johtaa sukukypsyiden saavuttamiseen ja se on suurin murroskausi, jonka yksilö kokee elämänsä aikana. Puberteetti vaikuttaa fyysisten muutosten lisäksi myös psyykkisesti. (2010, 198.) Nuoruusiän kehitystä voidaan hahmottaa tarkemmin jakamalla nuoruuden elämänvaihe eri alavaiheisiin. Tässä opinnäytetyössä käytämme Blossin psykoanalyttista teoriaa nuoruuden kehitysvaiheista, sillä se osoittaa nuoruusiän psyykkisen ja fyysisen kehityksen yhteyden. (Blos 1962, Vuorisen 1998, 202 mukaan.)

Blos kutsuu ensimmäistä nuoruuden vaihetta esinuoruudeksi. Nuoruus alkaa yksilöstä riippuen 10–12 ikävuoden välillä ja puberteetin aikaansaamat fyysiset muutokset tulevat näkyviin ensimmäisenä. Nuoren keho muuttuu fysiologisesti ja vaihe koettelee kehominuuden muuttumiskykyä. Tilanne vaatii psyykkistä sopeutumista, jolloin nuoruusvaiheen psyykinen kehitys saa alkunsa, noin 12–14-vuotiaana. Nuori kokeilee etäännyttä vanhemmistaan arvostellen heitä ja heidän näkemyksiään. Samaan aikaan nuori kokee ajoittain tarvitsevansa vanhempiaan. Tämä ristiriitaisuus on rankkaa vanhemmille mutta myös nuorelle itselleen. Nuori pyrkii sisäiseen eheyteen samaistumalla kaveriporukan ulkoiseen samanlaisuuteen. Ikätovereiden

kanssa kokeillaan aktiivisesti erilaisia rooleja, itseään etsien. (Blos 1962, Vuorisen 1998, 202, 206–207 mukaan.)

Nuoruuden kolmatta vaihetta kutsutaan varsinaisen nuoruuden vaiheeksi. Tässä vaiheessa (14–16 vuotta) nuori pyrkii irrottautumaan vanhemmistaan tunnetasolla. Nuori etsii minälleen vahvistusta ja sisältöä harrastuksista, ystävyys-suhteista ja samaistumisista julkisuuden henkilöihin. Negatiivisuus, itsekeskeisyys ja ärtymys heijastuvat nuoresta, joka rakentaa omaa minäkuvaansa. Ajattelu on mustavalkoista, ja nuori kokee voimakasta ristiriitaisuutta aikuisten maailmaa kohtaan. Minäihanteen turvin nuori ponnistelee erilaisten tavoitteiden eteen, joita pitää hyvänä. (Blos 1962, Vuorisen 1998, 202, 212–214 mukaan.)

Myöhäisnuoruudessa (16–22-vuotiaana) nuori hiljalleen tasaantuu hyväksyen oman yksilöllisyytensä ja erillisyytensä löytäen oman paikkansa ympäröivässä yhteisössä. Nuoruusvaihe huipentuu omakohtaisen elämäkatsomuksen ja maailmankuvan luomiseen. Nuoren elämänpiiri on laajentunut vaikuttaen minuuden vahvistumiseen. Sosiaalinen minuus on saavutettu, ja nuori pystyy luomaan rakentavia vuorovaikutussuhteita ihmisiin. (Blos 192, Vuorisen 1998, 202, 220 mukaan.)

Murrosikään liittyviä piirteitä saatetaan pitää epänormaaleina ja nuoren olemuksessa tapahtuvat muutokset voivat aiheuttaa hämmennystä nuoren kanssa toimivien aikuisten keskuudessa. Murrosiän psyykkiset ja fyysiset muutokset näkyvät esimerkiksi nuoren pukeutumisessa ja käytöksessä. Näille muutoksille on kuitenkin syynsä ja ne ovat tärkeä osa nuoren kasvua. (Hellström 2010, 199.)

3.2 Haasteet koulunkäynnissä

Honkasen ja Suomalain (2008, 51–68) mukaan tyypillisimpiin huolenaiheisiin koulussa kuuluvat nuorten käytöshäiriöt, oppimisvaikeudet, kiusaaminen, mielenterveyteen liittyvät ongelmat, itsetuhoisuus, riippuvuudet, sosiaaliset vaikeudet perheessä sekä syömishäiriöt. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos tutkii nuorten hyvinvointia ja ongelmia Suomessa joka toinen vuosi järjestettävän kouluterveyskyselyn avulla. Tutkimus on tarkoitettu perusopetuksen 4. ja 5.-luokkalaisille ja heidän huoltajilleen sekä perusopetuksen 8. ja 9.-luokkalaisille. Toisen asteen opiskelijoista kyselyyn

voivat vastata lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijat sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. (Lapset, nuoret ja perheet 2018.) Tarkastelemme tässä tutkimuksessa perusopetuksen 8. ja 9.-luokkalaisten sekä lukiolaisten ja ammattikoululaisten vastauksia. Tarkoitamme kouluterveyskyselyyn vastanneilla perusopetuksen 8. ja 9.-luokkalaisia sekä toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoita.

Salmela-Aro ym. (2015, 704–718) ovat todenneet nuorten suhtautuvan nykyisin entistä kyynisemmin koulunkäyntiin ja koulunkäynti koetaan yhä merkityksettömämmäksi nuorten keskuudessa. Tämä näkyy esimerkiksi luvattomina poissaoloina koulusta. Kouluterveyskyselyssä tutkittiin nuorten luvattomien poissaolojen yleisyyttä. Tytöistä keskimäärin viisi prosenttia on vastannut lintsaaavansa vähintään viikoittain. Poikien vastausprosentti oli kuusi. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevien nuorten vastausprosentit olivat hieman korkeammat muihin verrattuna. (Halme ym. 2018, 26.) Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan koulun henkilökunnalla on velvollisuus puuttua oppilaiden poissaoloihin ja kouluilla on oltava poissaoloja koskevat menettelyohjeet (L 21.8.1998/628). Myös toisen asteen oppilaiden läsnäoloa seurataan esimerkiksi kurssien läpäisemisen kannalta. Näistä huolimatta joillekin nuorille kasaantuu luvattomia poissaoloja toistuvasti. (Halme ym. 2018, 26.) Koulunkäynti ja opiskelu ovat tärkeä osa nuoren elämää, sillä yksi nuoruuden keskeisimmistä kehityksellisistä tehtävistä on löytää koulutus, ammatti ja suhde omaan tulevaisuuteen (Nurmi ym. 2014, 153).

Nuoret viettävät koulussa ikätovereiden keskuudessa suuren osan ajastaan. Ystävyysuhteet ovatkin yksi tärkeimmistä asioista nuoren elämässä. Ystävien ja kavereiden kautta nuori kokee esimerkiksi yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jos ystäviä ei ole, voi kokemus yksinäisyydestä olla hyvinkin tuskallinen ja ahdistava. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.) Suurin osa nuorista kokee joskus yksinäisyyttä, mutta usein yksinäisyyden tunne on ohimenevää. Pitkään kestänyt yksinäisyys heikentää elämänlaatua ja on riskitekijä nuoren psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle. (Junttila ym. 2015.) Kouluterveyskyselyssä selvitettiin nuorten kokemaa yksinäisyyttä kysymällä, kokeeko vastaaja itsensä yksinäiseksi ja onko vastaajalla yhtään ystävää, jolle voisi kertoa luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioista. Kouluterveyskyselyn mukaan keskimäärin 14 prosenttia tytöistä ja kuusi prosenttia pojista

kokee itsensä yksinäiseksi. Tytöistä keskimäärin kuusi prosenttia vastasi kokeensa, ettei omista yhtään läheistä ystävää. Pojista näin vastasi 10 prosenttia. (Halme ym. 2018, 13.)

Yksinäisyyden kokemiseen saattaa liittyä myös kiusatuksi tulemista. Kouluterveyskyselyssä tarkasteltiin kiusaamista koulukiusaamisen sekä syrjivän kiusaamisen osalta. Myös avun saamisesta oli oma osuutensa. Olemme ottaneet tähän tutkimukseen osion koulukiusaamisen kokemisesta. Koulukiusaamisen määriteltiin olevan epämiellyttävien asioiden sanomista tai tekemistä ja toistuvaa kiusoittelua tavalla, joka on kohteelle epämieluisaa. Kouluterveyskyselyn mukaan keskimäärin kolme prosenttia tytöistä ja viisi prosenttia pojista on vastannut tulleen kiusatuksi vähintään kerran viikossa. Tulosten mukaan kiusaaminen vähenee siirryttäessä toiselle asteelle. (Halme ym. 2018, 17.) Kiusatuksi joutumisella on aikaisempien tutkimusten perusteella todettu olevan pitkäaikaisia vaikutuksia koulumenestykseen, työelämässä pärjäämiseen, sosiaalisiin suhteisiin ja terveyteen. Kiusaamisen on tutkittu vaikuttavan riskiin sairastua esimerkiksi ahdistuneisuushäiriöihin ja masennukseen, ja se on yhdistetty myös aikuisiässä esiintyvään itsetuhoisuuteen. Kiusaaminen voi pahimmillaan jatkua koko kouluajan ja jättää kiusattuun pysyvät jäljet. (Lereya ym. 2015.)

Kouluterveyskyselyssä tutkittiin myös nuorten psyykkistä hyvinvointia. Erilaiset mielenterveyden häiriöt uhkaavat nuoren normaalia kehitystä, ja tutkimusten mukaan jonkinasteisista mielenterveyden häiriöistä kärsii joka viides nuori. (Aalto-Setälä & Marttunen 2007, 207.) Kouluterveyskyselyssä kysyttiin, onko nuori ollut huolissaan omasta mielialastaan ja onko nuori kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistusta viimeisen 12 kuukauden aikana. Kouluterveyskyselyyn vastanneista tytöistä keskimäärin 45 prosenttia ja pojista 16 prosenttia on ollut huolissaan mielialastaan. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistusta on vastannut kokeneensa keskimäärin 18 prosenttia tytöistä ja viisi prosenttia pojista. (Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2018.) Tulosten mukaan tytöt ovat huolissaan mielialastaan selvästi poikia enemmän. Tuloksista voidaan myös päätellä, että huoli omasta mielialasta kasvaa toiselle asteelle siirryttäessä. Tähän saattaa vaikuttaa esimerkiksi opintojen aiheuttama stressi.

On tutkittu, että mielenterveyden ja hyvinvoinnin haasteita esiintyy vähemmän niillä nuorilla, joilla on hyvä suhde vanhempiinsa. Turvalliset kotiolo ja hyvä suhde nuoren ja vanhemman välillä suojaa ja kannattelee aikuistumisen kynnyksellä olevaa nuorta monessa mielessä. Kouluterveyskyselystä käy ilmi, että nuorilla, jotka kokevat keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa, esiintyy muita nuoria enemmän jorokapäiväistä oireilua, humalahakuista juomista, ylipainoa, yksinäisyyttä, uupumusasteista väsymystä, koulusta lintsäämistä ja ahdistuneisuutta. (Halme ym. 2018, 12.)

Anderson-Butcher ja Ashton (2004, 39) sekä Autti-Rämö ym. (2009, 477) toteavat nuorten sosiaalisten, emotionaalisten ja psyykkisten ongelmien lisääntyneen viime vuosikymmeninä. Tutkimusten mukaan nämä ongelmat johtuvat usein oppilaiden perhetilanteiden muuttumisesta sekä aikuisten päihteidenkäytöstä. Kouluterveyskyselyssä kartoitettiin oppilaiden kokemuksia vanhempien liiallisen päihteidenkäytön aiheuttamista haitoista. Kyselyyn vastanneista tytöistä keskimäärin yhdeksän prosenttia vastasi kokeneensa vanhempien liiallisesta alkoholinkäytöstä aiheutuvaa haittaa. Poikien vastausprosentti oli pienempi, vain kolme. (Halme ym. 2018, 39.) Suomessa toisen tai molempien vanhempien vakavan päihteidenkäytön ympärillä kasvaa noin 65 000–70 000 alaikäistä lasta, mikä on kuusi prosenttia kaikista alaikäisistä. Vanhemman liiallisella alkoholinkäytöllä on todettu olevan vaikutuksia lapsen tai nuoren normaaliin kehitykseen ja kasvuun. (Holmila ym. 2016, 83.)

länmukaisen ja häiriintyneen kehityksen ero ei ole aina selkeä. On tärkeää, että nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset erottavat normaalit ikäkauden aiheuttamat huolet esimerkiksi erilaisista sairauden tai elämäkriisin aiheuttamista huolista. (Honkanen & Suomala 2008, 50–53.) Kun nuoren elämässä on kuormittavia tekijöitä, olisi tärkeää huomata huolenaiheet ja puuttua niihin mahdollisimman nopeasti. Varhaisella puuttumisella voidaan ennaltaehkäistä esimerkiksi nuorten syrjäytymistä. (Nuorten syrjäytymisen ehkäisy [viitattu 10.2.2019].)

4 KOULUN JA SOSIAALITOIMEN ROOLIT

Tässä luvussa kerromme, millaisissa rooleissa koulun oppilashuolto ja sosiaalityö sekä sosiaalitoimi näyttäytyvät nuoren elämässä. Avaamme koulun oppilashuoltoa ja lainsäädäntöä sen taustalla. Kuvaamme koulun sosiaalityötä ja koulukuraattorin roolia koulun sosiaalityöntekijänä. Esittelemme sosiaalitoimen puolelta palvelumuotoja, jotka koskettavat yläkoulussa ja toisella asteella opiskelevia lapsia ja nuoria. Olemme sisällyttäneet tähän myös sosiaalihuoltoasian vireillepanoon liittyvät asiat.

4.1 Koulu

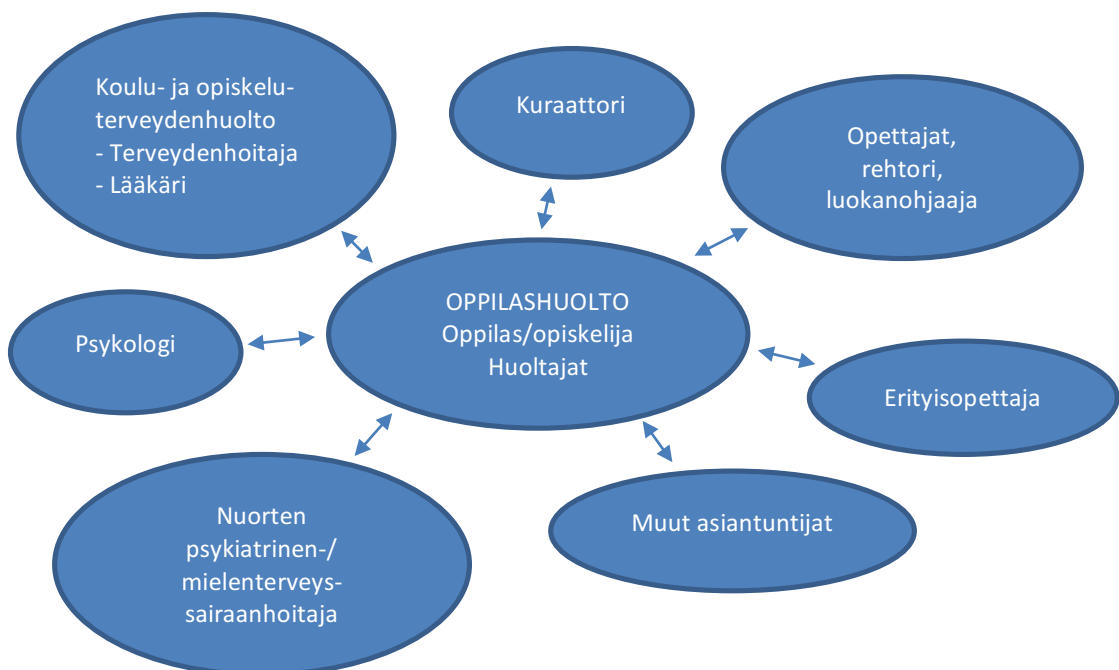
Koulu on paikka, jossa nuoret kohtaavat palvelujärjestelmän usein eri tavoin. Hyvinvointiyhteiskunta kohtaa nuorten maailmat esimerkiksi kuraattoreiden, koululääkäreiden, terveydenhoitajien, koulupsykologien ja koulunkäynnin ohjaajien hahmoissa. Näiden palveluiden saatavuus ja laatu rakentavat koulukulttuuria, mutta luovat samalla pohjaa nuorten käsitykselle siitä, miten hyvinvointiyhteiskunta pitää heistä huolta. (Kiilakoski 2014, 29.)

4.1.1 Koulun oppilashuolto

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (L 1287/2013) mukaan perusopetuksessa ja toisella asteella opiskelevalla nuorella on oikeus oppilashuoltoon, jonka tarkoituksena on tarjota turvallinen ja hyvinvoiva oppimisympäristö sekä ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Tavoitteena on myös ehkäistä ja tunnistaa oppimisen ja kasvun esteitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Laitinen & Hallantie 2011, 24.) Myös lastensuojelulaki velvoittaa koulutoimea järjestämään koulupsykologi- ja kuraattoripalveluita kunnan perusopetuslaissa (L 21.8.1998/628) tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen oppilaille. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskeluhuollon palveluiden järjestämisestä vastaa oppilaitoksen sijaintikunta. Ammatillisten oppilaitosten opiskeluhuoltopalvelut järjestää usein koulutuskuntayhtymä, jonka koko voi vaihdella muutamasta kunnasta yli 20 kuntaan. (Heinonen ym. 2008, 87.)

Koulun oppilashuollon tehtävänä on osallistaa koulun henkilökuntaa ja yhteistyön verkoston toimijoita aktiiviseen yhteistyöhön. Oppilashuolto muodostuu eri alojen asiantuntijoista, jotka tekevät moniammatillista yhteistyötä oppilaitoksen arjessa. Oppilashuoltoa toteutetaan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä. Myös vanhempien tukeminen kasvatuksessa kuuluu oppilashuollon perustehtäviin. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989; Wallin 2011, 109.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (L 1287/2013) mukaan oppilaalla on myös oikeus saada yksilökohtaista opiskeluhuoltoa. Yksilökohtainen opiskeluhuolto sisältää psykologi- ja kuraattoripalvelut, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä monialaisen opiskeluhuollon. Monialaiseen opiskeluhuoltoon osallistuu eri ammattiryhmien edustajia nuoren tuen tarpeiden perusteella. Monialainen asiantuntijaryhmä voi koostua esimerkiksi kuraattorista, terveydenhoitajasta, psykologista, lääkäristä, opettajasta, erityisopettajasta tai muista oppilaitoksen, nuorisotyön tai sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoista (Kuvio 2.). (Pulkkinen & Juhanpelto 2017, 108.)

Kuvio 2. Oppilashuollon toimijoita (mukaillen Pulkkinen & Juhanpelto 2017).

Oppilashuollossa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Oppilaan omat mielipiteet ja toivomukset on huomioitava häntä koskevissa ratkaisuissa ja toimenpiteissä hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden edellytystensä mukaisesti. (L 1287/2013; Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntö soveltamisohje 2015, 9.) Jokaisen oppilaitoksen on laadittava opiskeluhuoltosuunnitelma yhteistyössä työntekijöiden, oppilaiden ja heidän vanhempiensa kanssa. Opiskeluhuoltosuunnitelman tarkoituksena on edistää oppilashuollon arviointia, kehittämistä ja toteutumista. (L1287/2013.)

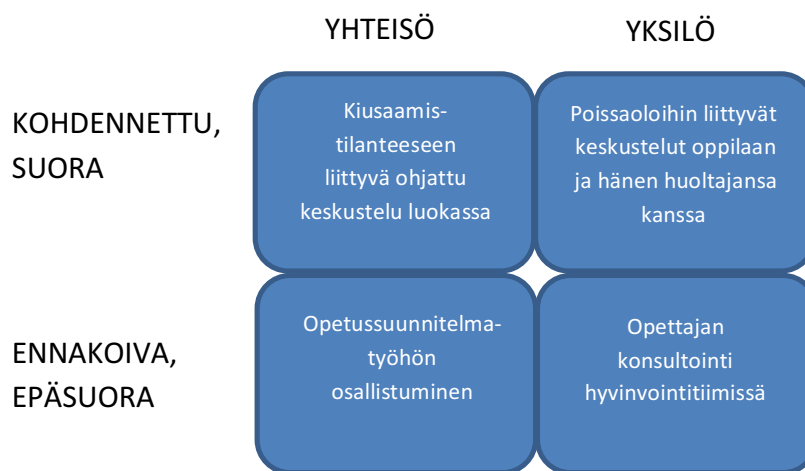
4.1.2 Koulun sosiaalityö

Kouluissa tehtävä sosiaalityö on osa sosiaalihuollon työkenttää ja koulusosiaalityöllä on merkittävä rooli syrjäytymisen ja yhteiskunnan eriarvoisuuden vähentämisessä (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017). Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaan koululla on tärkeä rooli myös ehkäisevän lastensuojelun toteuttamisessa. Kun apua tarjotaan riittävän varhaisessa vaiheessa, ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Koulu muodostaa matalan kynnyksen auttamista tarjoavan organisaation ja yhteisön (Wallin 2011, 90).

Sosiaaliala jaotellaan karkeasti sosiaalityöhön ja sosiaalipalveluihin. Koulusosiaalityö sijoittuu näiden kahden välimaastoon. Sosiaalityönä se toteuttaa interventiota eli väliintuloa, kontrollia ja varhaista tukea. Käytännössä koulun sosiaalityö on ohjausta, neuvontaa ja oppilaiden sosiaalisten ongelmien selvittelyä. Sosiaalipalveluna se tukee asiakkaan selviytymistä arkielämän haasteista, edistäen ja ylläpitäen yksilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta. (Wallin 2011, 87–88; Pippuri 2015, 8.) Koulun sosiaalityö toteuttaa kontrollitehtävää lapsen turvallisten kasvuolosuhteiden ja oppivelvollisuuden näkökulmasta. Varhaista tukea kohdennetaan nuoriin sekä heidän perheisiinsä ongelmien ehkäisemiseksi ja selviytymisen tukemiseksi. (Wallin 2011, 88.)

Koulukuraattorit-Skolkurater ry (1984) määrittelee koulukuraattorin koulun sosiaalityöntekijäksi, jonka tavoitteena on oppilaiden hyvinvoinnin edistäminen ja ongel-

mien ehkäisy. Oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa (L 1287/2013) määritellään, että koulukuraattorin tehtävänä on tukea oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä psyykkisiä ja sosiaalisia valmiuksia. Kuraattorin tehtävänä on myös edistää koko kouluyhteisön hyvinvointia ja tehdä yhteistyötä oppilaiden perheiden kanssa. Wallinin (2011, 92–94) mukaan koulusosiaalityö on laaja-alaista ja kohdistuu vaihdellen yksilöihin ja yhteisöön. Työ voi olla joko kohdennettua, välitöntä ja suoraa tai ennakkoivaa, välillistä ja epäsuoraa sosiaalityötä (Kuvio 3.). Välitön työ kohdistuu tiettyyn oppilaaseen, hänen huoltajiinsa tai erilaisiin ryhmiin. Välillistä työtä tehdään esimerkiksi opettajien, vanhempien ja moniammatillisen verkoston kanssa.

Kuvio 3. Koulusosiaalityön ulottuvuudet: esimerkkejä (mukaillen Wallin 2011, 93).

Sipilä-Lähdekorpi on tehnyt väitöskirjatutkimuksen (2004, 109-158) koulukuraattorin työstä peruskoulun yläluokilla. Tutkimukseen osallistui 107 vastaajaa ja sen pohjalta on luotu kuva nykyisestä koulukuraattorin työstä. Tuoreempaa väitöskirjatasoista tutkimusta kuraattorin työstä ei ole Suomessa tehty. Sipilä-Lähdekorven tutkimuksesta selviää, että kuraattorin työnkuva on vaihteleva ja vastaajat kokevat roolinsa ja asemansa eri tavoin. Työ koettiin sirpaleiseksi ja hektiseksi ja suurimpana haasteena nähtiin resurssien puute. Tuloksista voi päätellä, että kuraattorin työ on auttamiskeskeistä ja korjaavaa työtä, jossa eniten työllistää nuorten motivaation puute opiskelua kohtaan. Oppilaiden luvattomat poissaolot ja häiriökäyttäytyminen ovat yleisimpiä ongelmia, joiden parissa kuraattorit työskentelevät.

Sipilä-Lähdekorven tutkimuksesta käy ilmi, että koulukuraattorin työmenetelmät ovat muuttuneet monipuolisemmiksi ja yksin työskentelystä on siirrytty moniammatillisen yhteistyön suuntaan. Myös Hännikäinen (2013, 79) toteaa tutkimuksessaan, ettei koulun asiantuntijuus ole yksinään riittävä vastaamaan tämän ajan nuorten haasteisiin, vaan moniammatillista yhteistyötä ja osaamista tarvitaan. Koulukuraattori toimii yhteistyössä koulun sisäisten toimijoiden, kuten terveydenhoitajan tai opettajan kanssa tai ulkopuolisten, esimerkiksi perheneuvolan tai muiden terveydenhuollon toimijoiden kanssa (Sainio 2018, 35). Sipilä-Lähdekorven tutkimukseen vastanneet pitivät tärkeimpinä koulun sisäisinä yhteistyökumppaneina rehtoria, terveydenhoitajaa, erityisopettajaa ja opinto-ohjaajaa. Jos tutkimus tehtäisiin uudelleen tällä vuosikymmenellä, voisi vastauksissa nousta esiin esimerkiksi joillain paikkakunnilla työskentelevien koulusosionomien rooli.

Koulusosionomin ammattinimike on melko tuore, eikä sen rooli ole vielä vakiintunut koulumaailmassa. Viimeisen vuosikymmenen aikana ympäri Suomea on järjestetty hankkeita ja kokeiluja koulusosionomien palkkaamisesta kouluihin. Koulusosionomi työskentelee sosiaalialan ammattilaisena opettajan rinnalla ja tekee yhteistyötä moniammatillisessa tiimissä yhdessä muiden koulun ammattilaisten kanssa. Koulusosionomi ja koulukuraattori tekevät keskenään yhteistyötä, mutta koulusosionomilla on mahdollisuus yksilöllisempään työhön. Koulusosionomi tekee ehkäisevää työtä toimien läheisesti lasten ja perheiden kanssa ja tukee oppilaiden arjen hallinnan lisäksi huoltajien osallisuutta lasten koulunkäyntiin. Koulusosionomi voi myös toimia koulun yhteisöllisyyden edistäjänä. (Vuokkola ym. 2015.)

Koulun sosiaalityötä voidaan tukea ja kehittää erilaisten hankkeiden avulla. Komiasti kotona ja opintialalla -hankkeessa on kehitetty toimintamalli, jolla pystytään käytännönläheisesti ja tehokkaasti puuttumaan nuoren jatkuviin poissaoloihin ja myöhästymisiin. Koulun yhteyshenkilö ottaa yhteyttä hankkeen työntekijään ja ohjaa nuoren hankkeen toiminnan piiriin saatuaan tähän suostumuksen nuoren huoltajalta. Hankkeessa tehdään yhteistyötä etsivän nuorisotyön, nuorisotoimen, sosiaali- ja terveystoimien sekä muiden lasten ja nuorten parissa toimivien tahojen kanssa. Työskentelyn alkaessa hankkeen työntekijä tekee kotikäynnin nuoren kotiin, jolloin sovitaan käytänteistä. Seuraavassa vaiheessa työntekijä on yhteydessä nuoreen aamuisin puhelimitse varmistaen kouluun lähdön. Työntekijä tapaa nuorta myös koululla. Jos

aamuiset puhelinsoitot eivät ole riittäviä, työntekijä noutaa nuoren kouluun aamuisin. Mikäli edellä mainitut keinot eivät tuota toivottua tulosta, ohjataan nuori palveluohjauksen kautta muiden tahojen ja palveluiden piiriin. (Komiasti kotona ja opintielä -hanke, [viitattu 5.1.2019].)

4.2 Sosiaalitoimi

Suomen sosiaalihuolto perustuu lainsäädännössä kunnille säädettyihin toimintojen kokonaisuuksiin ja kuuluu osaksi sosiaaliturvajärjestelmää. Näihin toimintojen kokonaisuuksiin sisältyvät koko väestön yleiset sosiaalipalvelut, väestöryhmien erityispalvelut sekä sosiaalihuollon toimeentuloturva. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006.) Perustuslaissa (L 731/1999) mainitaan, että yhteiskunnalla on velvollisuus huolehtia jokaisesta jäsenestään. Jokaisella kunnalla on oltava lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka sisältää suunnitelman lastensuojelun järjestämisestä ja kehittämisestä (L 30.12.2013/1292). Kunnan sosiaalityön tarkoituksena on edistää ja ylläpitää kansalaisten hyvinvointia ja taata jokaisen sosiaalinen turva. Sosiaalityöllä tavoitellaan kansalaisten omaehtoista toimintaa. Lähtökohtana on sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen sekä tuen tarpeessa olevien kansalaisten voimavarojen vahvistaminen. Sosiaalityötä tehdään osana sosiaali- ja terveyspalveluja. Työ kohdentuu erityisesti lapsiin, nuoriin ja heidän perheisiinsä, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviin sekä vanhuksiin ja vammaisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006.) Lastensuojelulaissa (L 417/2007) lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18-20 vuotiasta.

4.2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelu on yksi sosiaalityön muodoista ja se jakaantuu ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekohtaiseen työhön (Berg-Toroi 2012, 254). Sana lastensuojelu saattaa herättää monessa ihmisessä hyvin negatiivisia ajatuksia. Toiset taas saattavat ajatella lastensuojelun turvaa tuovaksi asiaksi. Todellisuudessa lastensuojelulla on tarkoitus turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Terveiden

ja hyvinvoinnin laitos, [viitattu 12.12.2018]). Lastensuojelun alaisuuteen kuuluu paljon eri palvelumuotoja, joilla pyritään turvaamaan jokaisen lapsen hyvinvointi. Lastensuojelun tukimuotoihin sisältyvät avohuollon palvelut, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Avohuoltoon kuuluvia palveluita ovat esimerkiksi perheen taloudellinen tukeminen, perhetyö, tukihenkilö- tai tukiperhetoiminta sekä lapsen tai koko perheen sijoittaminen avohuollon tukitoimena. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien toteuttaminen on aina ensisijaista lapsen huostaanottoon ja sijoitukseen nähden. (Berg-Toroi 2012, 256–260.)

Sosiaalihuoltolain uudistuttua 2014 lastensuojelulakiin on lisätty pykälä 3 a §, jonka mukaan lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja hyvinvoinnin edistämiseksi ennalta ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Lisäyksen jälkeen palveluita ovat saaneet myös ne perheet, jotka eivät kuulu lastensuojelun piiriin. Tämä mahdollistaa varhaisen puuttumisen sekä ennaltaehkäisevän työn tekemisen. (L 13.4.2007/417.) Sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen perheet voivat saada esimerkiksi perhetyötä ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tällöin asiakkuus on sosiaalihuoltolain mukainen. (L 1301/2014.)

Ehkäisevän lastensuojelun merkitys on suuri. Työssämme olemme kokeneet ehkäisevän lastensuojelun toimivuuden vähentävän lastensuojelullista tarvetta. Ehkäisevällä lastensuojelulla turvataan ja tuetaan lapsen kasvu- ja kehitysvaihetta sekä koko lapsiperheen hyvinvointia. Lastensuojelulain 3§ mukaan ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ehkäisevän työskentelyn tavoitteena on ehkäistä lastensuojelullinen tarve ja lastensuojelun asiakkuuden alkaminen. (L 13.4.2007/417.)

4.2.2 Sosiaalihuoltoasian vireillepano

Tieto tuen tarpeessa olevasta lapsesta tai nuoresta tulee sosiaalitoimeen yleisimmin ilmoituksen tai yhteydenoton kautta (Saastamoinen 2016, 160). Lastensuojeluilmoitus on ilmoitus sosiaalitoimen alaisena työskentelevälle viranomaiselle lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelutarpeen selvittämistä (L

13.4.2007/417). Sosiaalihuoltolain mukainen ilmoitus saatetaan kokea huomattavasti matalamman kynnyksen yhteydenotoksi mahdollisesta tukea tarvitsevasta lapsesta tai perheestä. Sosiaalihuoltolain mukaista ilmoitusta kutsutaan yhteydenotoksi, ja se tehdään yhteistyössä perheen kanssa. (Saastamoinen 2016, 160.)

Kaikilla lapsen ja lapsen perheen kanssa työskentelevillä viranomaisilla, esimerkiksi koulun henkilökunnalla, on ilmoitusvelvollisuus. Ilmoitusvelvollisuudella tarkoitetaan sitä, että viranomaistaho on velvollinen ilmoittamaan sosiaalihuoltoon saadessaan tiedon lapsesta, joka mahdollisesti tarvitsisi sosiaalihuollon alaisia palveluita. (Saastamoinen 2016, 130.) Ilmoitus tai yhteydenotto voi olla sisällöltään esimerkiksi huoli lapsen perustarpeiden, ravinnon, puhtauden ja hoivanpidon saamatta jäämisestä. Ilmoituksen tekemättä jättämisestä voidaan rangaista virkavelvollisuuden rikkomisella. (L 19.12.1998/39.)

Lapsesta saapuneen lastensuojeluilmoituksen tai sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen jälkeen ryhdytään palvelutarpeen arviointiin, ellei sitä katsota tarpeettomaksi. Kiireellisissä tapauksissa toimenpiteisiin on ryhdyttävä välittömästi. Palvelutarpeen arvioinnissa kartoitetaan lapsen ja perheen mahdollista tuen tarvetta ja pohditaan sopivia palveluja yhdessä perheen kanssa. Lapselle tehdään asiakassuunnitelma ja valitaan oma sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja. Asiakkuus voi alkaa perhepalveluiden puolella tai asiakas voidaan ohjata kokonaan toisen palvelun, esimerkiksi perheneuvolan piiriin. Joissain tapauksissa asiakkuus ei ala ollenkaan. Asiakassuunnitelmaan kirjataan, mitä tukitoimia ja palveluita asiakkaan ja asiakkaan perheen edun vuoksi on tarjottava. Asiakassuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa, eli silloin kun asiakkaan tilanne muuttuu. Asiakassuunnitelman täytyy olla ajantasainen, ja sen on vastattava asiakkaan tuen tarvetta. (Saastamoinen 2016, 69–73.)

4.2.3 Aikuissosiaalityö

Lastensuojelun lisäksi kunnan sosiaalikeskuksen alla työskentelee sosiaalihuoltolain mukaisesti ammattilaisia esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluissa, asumista tukevissa palveluissa, työllistymistä tukevissa palveluissa sekä täydentävään toimeen tukeen kohdistuvissa palveluissa (L 1301/2014). Nämä palvelut ovat suunnattu yli kahdeksantoistavuotiaille henkilöille ja niitä kutsutaan aikuissosiaalityön

palveluiksi. Aikuissosiaalityön tekeminen perustuu asiakkaan kohtaamiseen, ja sitä tehdään asiakkaan kokonaisvaltainen tilanne huomioiden. (Aikuissosiaalityö 2017.) Palvelut ovat tukena, kun kahdeksantoista vuotta täyttävä nuori tarvitsee apua elämänhallinnassa. Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimuksen mukaan nuorilla, jotka ovat sosiaalityön asiakkaita, hyvinvointivajeet liittyvät usein työllisyyteen, toimeentuloon ja terveydentilaan (Kivipelto ym. 2013).

Yli 18 vuotta täyttäneiden kanssa asiakkuus ja työskentely perustuu vapaaehtoisuuteen. Näiden asiakkaiden kanssa käytetään sosiaalihuoltolain mukaista ilmoitusta. (L 1301/2014.) Sen avulla esimerkiksi opettaja voi ilmoittaa sosiaalitoimeen huolestaan liittyen täysi-ikäiseen oppilaaseen. Yli 18-vuotiaat voivat olla sosiaalitoimen asiakkaina myös esimerkiksi jälkihuollon kautta. Jälkihuoltoa järjestetään asiakkaalle huostaanoton tai vähintään yhtäjaksoisesti puoli vuotta kestäneen avohuollon sijoituksen jälkeen. Kunnalla on velvollisuus järjestää jälkihuoltoa viisi vuotta sijoituksen päättymisen jälkeen, tai siihen asti, kunnes asiakas täyttää 21 vuotta. Jälkihuollolla tuetaan asiakasta esimerkiksi itsenäistymisessä tai asiakkaan vanhempaa hoidossa ja kasvatuksessa. Jälkihuollon asiakkuus ja tapaamiset perustuvat vapaaehtoisuuteen. (L 13.4.2007/417.)

5 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ SOSIAALIALALLA

Määrittelemme kappaleessa moniammatillisen yhteistyön laajaa käsitettä ja avaamme moniammatilliseen yhteistyöhön liitettyä ”monialaisen yhteistyön” käsitettä. Lisäksi kuvaamme monialaista yhteistyötä sosiaalialan kontekstissa. Kuvaamme monialaisen yhteistyön merkitystä sekä asiakkaan että työntekijöiden kannalta. Kerromme yhteistyön tekemistä hankaloittavista seikoista sekä vuorovaikutuksen merkityksestä yhteistyötä tehtäessä. Lopuksi kerromme vielä viranomaisen salassapitovelvollisuudesta, joka määrittää moniammatillisen yhteistyön tekemistä.

5.1 Moniammatillisen yhteistyön yleistä määrittelyä

Moniammatillisesta yhteistyöstä puhutaan nykyisin paljon työelämässä. Moniammatillisuudesta löytyy useita eri määritelmiä, jotka riippuvat määritelmän tekijästä ja kontekstista, jossa se on tehty (Payne 2000, 9). Käsitteellä tarkoitetaan eri ammatikuntien välistä yhteistyötä, jossa pyritään saavuttamaan jokin yhteinen päämäärä. Sillä voidaan viitata eri organisaatioiden väliseen tai yhden organisaation sisäiseen yhteistyöhön. Yhteistyö voi olla satunnaista tai säännöllistä työskentelyä. (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009, 155–156.)

Moniammatillisen työskentelyn käsitettä käytetään hyvin laajassa merkityksessä, ja tutkimusten mukaan se onkin erittäin epämääräinen. Suomen kielessä ei ole olemassa erilaisia käsitteitä, joilla kuvattaisiin moniammatillisen yhteistyön eri tasoja. (Kontio 2010, 8.) Englannin kielessä on useita moniammatillisuutta merkitseviä termejä: multiprofessional, interprofessional ja trans/crossprofessional. Käsitteillä viitataan siihen, millä tavoin yhteistyötä tehdään ja onko työskentely esimerkiksi rinnakkain työskentelyä (multiprofessional), ammattien välistä yhteistyötä (interprofessional) vai poikkitieteellistä (trans/crossprofessional) yhteistyötä. (Veijola 2004, 20.)

Suomen kielessä on totuttu käyttämään peruskäsitteitä moniammatillinen tiimityö tai moniammatillinen yhteistyö. Ne ovat pitäneet sisällään moniammatillisen rinnakkaintyöskentelyn ja myös roolirajoja rikkovat työskentelymuodot. (Kontio 2010, 8.) Viime vuosina nämä käsitteet ovat saaneet rinnalleen monialaisen yhteistyön käsit-

teen. ”Monialainen” ja ”moniammatillinen” -käsitteet mielletään kuitenkin usein arjessa synonyymeiksi ja niitä käytetään edelleen epätarkasti. Monialainen yhteistyö käsittää työskentelyn eri hallinnon- ja tieteenalojen kesken ja se ymmärretään myös rajat ylittävänä toimintana. (Happo ym. 2015, 58.) Monialaista yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi eri ammattiryhmien edustajien, opiskelijoiden, yhteistyökumppaneiden ja asiakkaiden kesken. Moniammatillisuus taas ymmärretään perinteisesti eri ammattiryhmissä olevien asiantuntijoiden yhteistyöksi. (Pukkila, Helander & Laitila 2015.) Isoherrasen (2012, 19) mukaan ammattilaiset hyötyisivät moniammatillisen yhteistyön käsitteen avaamisesta ja sen merkityksen ja taustan ymmärryksen lisäämisestä. Se auttaisi heitä työkuulttuurin kehittämisessä yhteistyön suuntaan.

5.2 Monialainen yhteistyö sosiaalialan kontekstissa

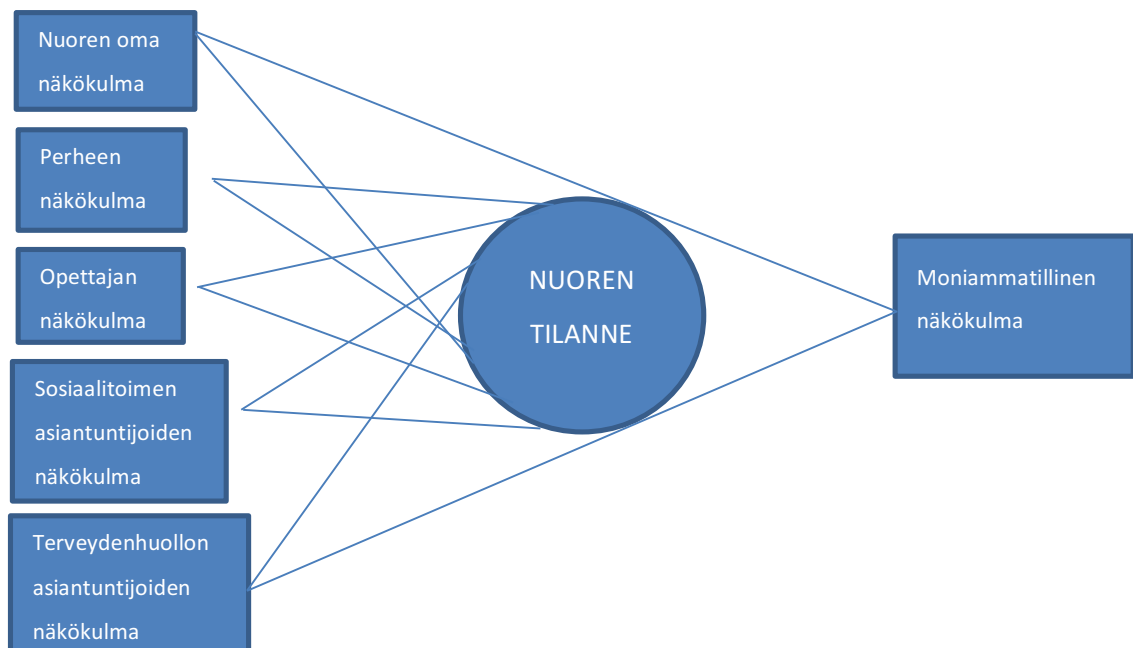
Sosiaalialalla asiakkaiden ongelmat ovat usein monisyisiä, eikä niihin ole olemassa yksinkertaista, helppoa ratkaisua. Asiakas saattaa tavata useita eri viranomaisia ja ohjaajia, jotka työskentelevät kukin omassa roolissaan. Eri toimijoiden välinen yhteistyö helpottaa paitsi asiakkaan tilannetta, mutta myös työntekijöiden työskentelyä. Monialaista yhteistyötä tekemällä vältetään päällekkäiseltä työltä, josta seuraa usein tehottomuutta ja sekaannusta.

D’Amourin ja Oandasan (2005) mukaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ovat tottuneet työskentelemään varsin itsenäisesti. Koulutus ja oma tieteenala muodostavat eri alojen ammattilaisille omanlaisen näkemyksen asiakkaasta ja siitä, miten asiakkaan edun mukaisesti tulisi toimia. Amatit ovat kehittäneet oman viitekehänsä ja toiminta-alueensa. Niihin liittyy erilaisia laillistettuja oikeuksia, jotka voivat olla varsin jäykkiä ja vaikeasti ylitettäviä. Tällaiset ammatilliset vastuun ja toiminnan rajat ovat harvoin siten muodostettuja, että ne vastaisivat sekä ammattilaisten että asiakkaiden tarpeita (Isoherranen 2012, 30).

Isoherrasen (2012, 19–20) mukaan yhteistyön tekeminen vaatii yhteisen tavoitteen hahmottamista. Eri alojen ammattilaisten voi olla hankalaa löytää yhteistä päämäärää, sillä jokainen hahmottaa tilanteita oman professionsa kautta. Näin huomio kiinnittyy helposti vain omiin tavoitteisiin ja ratkaisumalleihin ja asiakkaan näkemys tilanteesta unohtuu. Viranomaisen on kuitenkin selvitettävä asiakkaalle, että hänellä

on sosiaalihuoltolain (L 2014/1301) mukaan oikeus saada äänensä kuuluviin. Vain asiakas itse tietää ja tuntee oman tilanteensa, ja osaa kertoa siitä mielipiteensä. Valitettavaa on, että liian usein saatetaan unohtaa kysyä asiakkaan omaa näkökulmaa ja keskitytään kuuntelemaan esimerkiksi vain vanhemman tai ammattilaisten näkemys tilanteeseen. (Pönkkö 2005, 42–43.)

Asiakkaan hyväksi toimivat ammattilaiset ovat tavallaan toinen toistensa asiakkaita. Yhteistyön tarkoituksena on kerätä yhteen kaikki se osaaminen ja tieto, jotka ovat asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen ymmärtämiseksi tarpeellisia (Isoherranen 2012, 21–22). Yhdessä muodostuu laajempi osaamisen verkosto esimerkiksi asiakkaan, perheen sekä ammattilaisten näkemyksestä (Kuvio 4.). On tärkeää, että monialaisista näkemyseroista pystytään kasaamaan yhteiset toimintaperiaatteet, mikä mahdollistaa avun saannin asiakkaan oman sekä perheen valmiuksien pohjalta. Tämän jälkeen jokainen ammattilainen voi työskennellä vastuullisesti ja vastavuoroisesti asiakkaan hyväksi varmistaen, että kunkin tahon tarvittavat tukitoimet ovat käytävissä. (Pönkkö 2005, 42–43; Saastamoinen 2016, 59–60.)

Kuvio 4. Moniammatillinen näkökulma nuoren tilanteeseen (mukaihen Pönkkö 2005, 42–43).

Monialaisesta yhteistyöstä säädetään myös sosiaalihuoltolaissa. Asiakkaan palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma tulee tarvittaessa tehdä monialaisesti tarvittavien yhteistyötahojen, esimerkiksi koulun kanssa. Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. (L 30.12.2014/1301.)

Monialaiseen työskentelyyn liittyy myös haasteita. Isoherrasen (2012, 34) mukaan yhteistyötä hankaloittavia tekijöitä ovat esimerkiksi resurssipula, organisaatioiden pirstaleinen rakenne sekä perinteinen hierarkia. Syyt ovat moninaisia ja ne johtuvat sekä organisaatioista että henkilöiden välisistä tekijöistä. Miettisen (2016, 49) tutkimuksen mukaan perusturvaliikelaitoksen työntekijät kokivat yhteistyön haasteeksi aikaresurssit. Yhteistyön tekeminen on aikaa vievää ja yhteisen neuvotteluajan löytäminen on haasteellista. Tutkimuksessa haasteena nähtiin myös työntekijöiden väliset henkilökemiat, jotka näyttäytyivät ennakoasenteina ja vastakkain asetteluna esimerkiksi eri organisaatioiden välillä. Myös tiedon puute sekä tiedottamisen puute mainittiin yhteistyötä hankaloittavina tekijöinä. Myös muissa tutkimuksissa (esim. Tousijn 2012; Ambrose-Miller & Ashcroft 2016) on todettu asenteiden vaikuttavan monialaisen yhteistyön toteutumiseen. Hännikäisen (2013, 51) tutkimuksen tuloksista selviää, että koulukuraattorit kokevat toisinaan turhautumista moniammatillisessa yhteistyössä. He kokevat asiantuntijuutensa olevan alisteisessa asemassa muihin toimijoihin verrattuna, eikä heillä olevaa tietoa oppilaan tilanteesta hyödynnetä yhteistyössä riittävästi. Myös Sipilä-Lähdekorpi (2004, 147) on havainnut tutkimuksessaan, että päällekkäistä työskentelyä tapahtuu koulukuraattorien kanssa tehtävässä monialaisessa yhteistyössä.

Työntekijöiden vaihtuvuus on myös yhteistyön tekemistä hankaloittava tekijä. Lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuuden ja pätevien työntekijöiden löytämisen ympärille keskittyvät ongelmat ovat haasteena koko maassa. On valitettavan yleistä, että tehtävään valittu henkilö pysyy tehtävässään vain vähän aikaa. Tämä ei ole ongelma pelkästään Suomessa, vaan näkyy kansainvälisesti. Suomessa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden rekrytointiin ja vaihtuvuuteen on vaikuttanut viime vuosikymmenellä muuttunut lainsäädäntö. Sosiaalihuollon ammattilaisten kelpoisuudesta säädettyssä laissa (L 272/2005) on rajattu lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden

kelpoisuutta vailla olevien työntekijöiden toimimista väliaikaisissakaan tehtävissä. Tehtävät, jotka sisältävät tahdosta riippumattomia lastensuojelutoimenpiteitä ja päätöksentekoa, vaativat sosiaalityöntekijän pätevyyden. (Matela 2011, 8–13.)

5.3 Vuorovaikutus yhteistyön perustana

Erkkilä-Wahteran (2015, 45) tutkimuksen mukaan neuvottelut ja keskustelut työntekijöiden välillä ovat tärkeä osa yhteistyötä koulun ja lastensuojelun välisessä työskentelyssä. Osapuolten välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys yhteistyötä tehtäessä. Kun työskennellään moniammatillisissa tiimeissä ja tavoitteena on löytää jokin yhteinen näkökulma, vuorovaikutuksen ja keskustelun on oltava optimaalista. (Isoherranen 2012, 50.)

Vuorovaikutuksella on suuri merkitys esimerkiksi verkostopalavereissa, joissa asiakas ja työntekijät kohtaavat. Hyvän ja toimivan vuorovaikutuksen avulla tilanteista saadaan moniäänisiä ja vastavuoroisia eli dialogisia kohtaamisia. Useiden eri tahojen kohdatessa saatetaan ajautua tilanteeseen, jossa kiistellään: ”Kuka tietää parhaiten, miten asiat saataisiin ratkaistua?” Kohtaamisissa saatetaan käyttää dominoivia puheenvuoroja, latistamalla ja pyrkimällä muuttamaan toisia. Pahimmillaan tämä johtaa siihen, että palaverista lähdetään pettyneinä ja toivottomin mielialoin. (Pyhäjoki 2005, 71–72.)

Dialogisessa vuorovaikutuksessa ei ole tavoitteena löytää lopullista ratkaisua tai totuutta, vaan pyrkiä erilaisten näkemysten yhdistämiseen. Keskustelijat ovat halukkaita kuulemaan ja ymmärtämään toistensa näkökulmia ja valmiita muuttamaan omia näkemyksiään. (Pyhäjoki 2005, 74.) Dialoginen kohtaaminen vaatii osallistujiltaan nöyryyttä. Se ei voi olla tilanne, jossa jotkut nimeävät ja määrittelevät asioita toisten puolesta. (Freire 2016, 99.) Ellei vapaata keskustelumahdollisuutta tiimissä ole, saattaa hyvinkin tärkeä tieto tai mielipide jäädä vain yhden henkilön tietoon eikä moniammatillisen tiimin yhteiseen käyttöön. (Isoherranen 2012, 52.)

Oman ajattelutavan tunnistaminen erilaisissa tilanteissa edesauttaa kehittämään vuorovaikutusta joustavammaksi ja toimivammaksi. Omien ajatusten ja tunteiden

lisäksi vuorovaikutustilanteessa ovat mukana muiden tunteet ja oletukset, jotka täytyy ottaa huomioon. Isoherranen 2008, 49.) Dunderfeltin (2015, 9) mukaan toimivan vuorovaikutuksen edellytyksenä on kuunteluun, palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen liittyvät taidot. Nämä taidot ovat tärkeitä niin työntekijöiden välisissä kohtaamisissa kuin laajemmissa yhteistyöpalavereissa, joissa tavoitteena on muodostaa monialainen näkemys asiakkaan tilanteesta.

5.4 Viranomaisten salassapitovelvollisuus

Sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien ammattilaisten salassapitovelvollisuus voidaan jakaa kolmeen eri muotoon; vaitiolovelvollisuuteen, asiakirjasalaisuuden säilyttämisvelvollisuuteen sekä hyväksikäyttökieltoon. Vaitiolovelvollisuus ei koske ainoastaan asiakkaan asiakirjasalaisuuden säilyttämistä. Jos näin olisi, koskisi työntekijän vaitiolovelvollisuus ainoastaan talletettuja dokumentteja ja voisi hän paljastaa kaiken sanallisesti sekä omien havaintojen perusteella saadun tiedon. Näin tehden rikkoisi työntekijä myös hyväksikäyttökieltoa. Sosiaalialalla suurin osa tiedonsaannista perustuu työntekijöiden tekemiin omiin havaintoihin asiakastilanteissa. (Mäenpää 2008.) Esimerkiksi oppilaan ja koulun terveydenhoitajan kohtaamisessa saatu tieto perustuu enimmäkseen oppilaan omaan kertomaan ja terveydenhoitajan tekemiin havaintoihin.

Yhteistyö asiakkaan ja perheen kanssa työskentelevien viranomaisten välillä on oltava avointa tiedonvaihtoa salassapitosäännökset huomioon ottaen. Salassapitosäännökset eivät saa olla esteenä yhteistyön tekemiselle. Yhteistyön toteutuminen ja sen toimiminen on myös kiinni siitä, antavatko asiakas ja tämän huoltaja suostumuksen yhteistyön toteuttamiselle. Aina on kuitenkin toimittava asiakkaan edun mukaisesti, vaikka asiakas ei suostumustaan antaisikaan. (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009, 145.) Salassapitovelvollisuus tulee huomioida esimerkiksi koulun ja sosiaali-toimen välillä tehtävässä yhteistyössä. Se koskee kuitenkin myös organisaatioiden sisäistä työskentelyä.

Sosiaalihuollon viranomaisen on lain mukaan saatava ja hankittava riittävä monialainen tieto asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen näkemiseksi. Tämän mahdollistamiseksi sosiaalityöntekijällä sekä sosiaaliohjaajalla on laaja tiedonsaantioikeus.

Tämä tarkoittaa sitä, että he ovat oikeutettuja saamaan tarvittavan tiedon työskentelynsä tueksi, kun taas esimerkiksi perhetyöntekijällä ei ole ilman asiakkaan suostumusta mahdollisuutta tiedonsaantiin tai tietojen luovuttamiseen. (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009, 145.) Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L 22.9.2000/8124) määrittää ne viranomaistahot, jotka ovat velvollisia luovuttamaan lastensuojelun viranomaiselle salassa pidettäviä tietoja lastensuojelutarpeen selvittämiseksi. Näitä viranomaistahoja ovat esimerkiksi koulu ja terveydenhuolto. Sosiaalityöntekijöillä on oikeus luovuttaa tietoja asiakkaasta yhteistyötahoille, mikäli kokevat sen tarpeelliseksi (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009, 145).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään oppilashuollon salassa pidettävistä asioista. Lain mukaan salassa pidettäviä tietoja saa luovuttaa oppilashuollon toimijoiden välillä yhteistyössä oppilaan ja tämän perheen kanssa. Oppilashuollon toimijoilla ja opetuksen järjestäjällä on myös oikeus saada oppilasta koskevia tietoja sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta, mikäli tiedot ovat opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä. (L 1287/2013.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Avaamme ensimmäisessä alaluvussa opinnäytetyöprosessimme kulkua. Sen jälkeen perustelemme valitsemamme tutkimusmenetelmän ja kuvaamme laadullisen tutkimuksen periaatteita. Seuraavaksi kerromme tutkimuksemme aineiston keruusta ja tutkimusaineiston analysoinnista. Käsittelemme teemahaastattelua aineistonkeruumenetelmänä sekä sisällönanalyysiä analyysimetodina. Lopuksi perustelemme tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta.

6.1 Opinnäytetyöprosessimme

Aloitimme opinnäytetyöprosessin keväällä 2018. Selvitimme koulujen ja sosiaalitoimen halukkuutta lähteä mukaan tutkimukseen ja saimme kevään ja syksyn aikana hankittua tarvittavat luvat tutkimusta varten. Teimme ensimmäisen haastattelun kesäkuussa ja loput syys–lokakuussa. Analysoimme aineiston ja kirjoitimme tulososuuden syksyn aikana. Esitimme tulososuuden ensimmäisessä opinnäytetyöseminaarissa marraskuussa. Teoriaa aloitimme kirjoittamaan jo haastatteluiden ohessa, mutta teoriaosuus muodostui kokonaisuudessaan vasta tutkimuksen tulososuuden jälkeen, loppuvuoden 2018 – alkuvuoden 2019 aikana. Esitimme lähes valmiin opinnäytetyön toisessa opinnäytetyöseminaarissa tammikuussa 2019. Tämän jälkeen teimme tarvittavat muutokset ja palautimme valmiin työn helmikuussa 2019. Tapasimme ohjaavan opettajamme kolme kertaa prosessin aikana. Saimme tarvittaessa ohjausta myös sähköpostitse. Kuviossa (5.) kuvaamme opinnäytetyöprosessin kulkua.

Kuvio 5. Opinnäytetyöprosessimme 2018–2019.

6.2 Laadullinen tutkimus

Päädyimme toteuttamaan opinnäytetyömme tutkimusosuuden kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus valikoitui menetelmäksi, sillä tarkoituksenamme oli kerätä kokemuksellista tietoa yhteistyöstä, mikä on melko laaja käsite. Halusimme tutkia aihetta monipuolisesti ja saada työntekijöiltä mahdollisimman paljon konkreettisia kehitysideoita yhteistyön parantamiseksi. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia aihetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullinen tutkimusmenetelmä edistää myös ymmärrystä tutkittavaa ilmiötä kohtaan (Puusa & Juuti 2011, 31). Tutkittavien mielipiteet ovat tärkeä osa tutkimusta, ja huomioimme sen valitessamme tutkimusmenetelmää.

Työntekijöillä on henkilökohtaiset kokemukset yhteistyön toimivuudesta, ja jokainen tulkitsee tilanteita omasta perspektiivistään. Laadullisen tutkimuksen menetelmällä pyritään saamaan konkreettisesti ihmisen ääni kuuluviin, joten se sopii tutkimukseemme, jossa pyrimme selvittämään työntekijöiden kokemuksia. On muistettava, että todellisuutta ei kuitenkaan voi pilkkoa osiin miten vain. Erilaiset tapahtumat muovaavat toinen toistaan, joten on mahdollista löytää monen suuntaisia suhteita. Myös taustalla vaikuttavat arvot muovaavat sitä, miten haluamme ymmärtää tutki- maamme ilmiötä. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan

omilla havainnoilla ja keskustelulla on suurempi arvo, verrattuna esimerkiksi määrälliseen tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.)

6.3 Aineiston keruu ja analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija kerää aineistoa tutkimusongelmaan liittyen erilaisilla aineistonkeruumenetelmillä. Havainnointi, haastattelu, teemahaastattelu, audiovisuaaliset menetelmät ja dokumenttien käyttö ovat menetelmiä, joilla tietoa voidaan kerätä, tutkimusongelmaa silmällä pitäen. (Kananen 2017, 131.) Keräsimme opinnäytetyössämme tietoa työntekijöiden kokemuksista teemahaastattelujen avulla. Valitsimme haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, sillä siinä ollaan vuorovaikutuksessa vastaajien kanssa ja tilanne luo mahdollisuuden kohdistaa tiedonhankintaa siihen suuntaan, mihin kaipaamme tutkimuksessamme vastauksia. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen sekä teemoihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Haastattelun edetessä kysymyksiä voidaan tarkentaa haastateltavien vastauksiin perustuen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 65.) Tuomen ja Sarajärven (2009, 74) mukaan haastattelujen etu on niiden joustavuus, kun kysymysten esitysjärjestys voidaan toteuttaa tutkijan parhaaksi katsomalla tavalla. Teemahaastattelurungon avulla varmistetaan, että haastattelussa läpikäydään etukäteen määritellyt teemat (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 29).

Aloimme hahmottelemaan teemahaastattelurunkoa (Liite 1) heti opinnäytetyön suunnitelman palautuksen jälkeen. Kokosimme haastattelurunkoon kysymyksiä, jotka omasta mielestämme olivat oleellisia tutkimuksen kannalta. Halusimme korostaa kehittämisenäkökulmaa, joten kiinnitimme siihen erityistä huomiota kysymyksiä laatiessamme. Ohjaava opettajamme antoi myös vinkkejä haastattelurungon laatimiseen. Haastattelukysymykset jakautuvat neljän eri teeman alle; moniammatillinen yhteistyö, ehkäisevä lastensuojelu, lastensuojelu ja elämänhallinta.

Haastattelu on eräänlaista palapeliä, jossa vastauksista muodostuu osa kokonaisuutta. Haastattelussa esitettyyn kysymykseen saatu vastaus tuottaa pienen palan ymmärrystä, josta seuraa usein uusia kysymyksiä. Tutkija rakentaa kokonaisvaltaisen kuvan tutkimuskohteesta analysointivaiheen kautta. (Kananen 2017, 90.) Teemahaastattelumenetelmä osoittautui toimivaksi, sillä aiheemme vaatii keskustelua.

Teemahaastattelu antaa haastatteluun vastaavalle mahdollisuuden kertoa laajemmin asiasta, omasta näkökulmastaan. Kysymysten asettelulla pyrimme saamaan mahdollisimman laajasti tietoa tutkittavasta aiheestamme. Pidimme haastattelun etuna myös sitä, että saimme itse valita haastateltavat henkilöt.

Järjestimme haastattelut haastateltavien valitsemissa paikoissa. Tilat olivat suljettuja, eivätkä ulkopuoliset kuulleet keskusteluamme. Kaikki haastattelut lähtivät hyvin käyntiin ja saimme avointa keskustelua aikaiseksi haastateltavien kanssa. Kaikki haastateltavamme kokivat myös aiheen tärkeäksi ja kertoivat mielellään kokemuksistaan. Nauhoitimme jokaisen haastattelun ja ne kestivät 35 minuutista yhteen tuntiin. Pyysimme haastateltavia varaamaan haastatteluun aikaa noin tunnin verran. Toteutimme haastattelut yksilö- ja ryhmähaastatteluina. Päädyimme kolmeen ryhmähaastatteluun, sillä halusimme kokeilla myös niiden toimivuutta. Valitsimme ryhmähaastatteluihin sellaiset haastateltavat, jotka toimivat paljon yhteistyössä toistensa kanssa. Koimme että ryhmähaastattelut auttoivat haastateltavia kertomaan laajemmin kokemuksistaan, kun toinen haastateltava täydensi toista vastauksillaan. Samalla säästimme aikaa, kun haastattelimme useamman henkilön yhdellä kertaa. Toisaalta yksilöhaastatteluissa saimme keskittyä ainoastaan yhden haastateltavan kokemukseen, jolloin esiin nousivat juuri ne asiat, jotka haastateltava itse koki tärkeiksi. Haastattelujen jälkeen litteroimme eli kirjoitimme puhtaaksi kaikki tallenteet. Teimme litteroinnin kustakin haastattelusta mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Litteroitua materiaalia syntyi yhteensä 28 tekstisivua.

Käytimme opinnäytetyön analyysivaiheessa analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida suullista ja kirjoitettua kommunikaatiota. Sen avulla kerätty materiaali tiivistetään niin, että sitä pystytään tarkastelemaan syvemmin. Analyysivaiheessa halutaan tarkastella tutkittavien ilmiöiden ja asioiden erilaisia seurauksia sekä niiden yhteyksiä ja eroavaisuuksia. Sisällön analyysin ohella usein puhutaan myös sisällön erittelystä. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 107–108.) Sisällönanalyysissä käytetään usein menetelmänä teemoittelua ja yhteyksien tarkastelua (Hirsjärvi & Hurme 2008, 153.) Tutkija työstää aineistosta analyysinsa teemoittelua käyttäen. Teemoittelussa laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan, esimerkiksi sen mukaan mitä teemasta on sanottu tai

millaisia asioita siihen katsotaan kuuluvan. Siinä teeman sisältö korostuu lukumäärien sijaan. Aineistoa tulee kuitenkin tulkita riittävän monta kertaa. (Eskola 2018, 210, 220.) Käytimme omassa työssämme teemoittelua, sillä huomasimme jo haastatteluvaiheessa samojen teemojen nousevan esiin kaikissa haastatteluissa. Hirsjärven & Hurmeen (2008, 174) mukaan analyysivaiheessa nousseet teemat pohjautuvat monesti tutkijan itsensä tekemiin tulkintoihin haastateltavien puheista.

Kokosimme litterointivaiheen jälkeen tekstimuodossa olevat haastattelut word-pohjalle ja tiivistimme niitä. Lajittelimme tiivistetyt tekstikappaleet teemojen mukaan allekkain. Kokosimme esimerkiksi haastatteluissa nousseet kehitysideat samaan kohtaan. Näin hahmotimme, mitä aiheita haastatteluissa käsiteltiin eniten ja saimme luotua pohjan tulososuudelle. Tulokset koostuvat seuraavista kappaleista: yhteistyön muodot, lastensuojeluilmoituksen tekeminen, yhteistyötä edistävät tekijät, yhteistyötä estävät tekijät ja kehitysideat.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehtäessä tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuseetiikkaa. Jo aiheen valitsemisessa tulee tehdä eettistä pohdintaa; kenen ehdoilla aihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. On myös tärkeää pohtia, miten otetaan huomioon aiheen yhteiskunnallinen merkitys. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25.) Idea opinnäytetyömme aiheesta nousi työkentältä, mitä pidimme lähtökohtaisesti tärkeänä asiana. Halusimme tehdä tutkimuksen, josta olisi todellista hyötyä. Lähdimme tutkimaan aihetta, sillä uskoimme, että pystymme tutkimuksen avulla kehittämään koulun ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä entistä toimivammaksi. Saimme mielestämme tutkittua aihetta monipuolisesti ja tutkimuksen avulla yhteistyötä on helpompi kehittää. Saimme tutkimuksella vastauksia niihin kysymyksiin, mitä lähdimme tutkimaan.

Tutkimuksen lähtökohtana tulee pitää ihmisarvon kunnioittamista. Myös itsemääräämisoikeutta on pyrittävä kunnioittamaan, antamalla ihmisille mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. On selvitettävä, millä tavoin henkilöiden suostumus hankitaan ja millaista tietoa heille voidaan antaa. Myös osallistumisesta

aiheutuvat riskit tulee ottaa huomioon. (Hirsjärvi ym. 2009, 25.) Hankimme tutkimukseen tutkimusluvan vaadittavilta tahoilta. Toimitimme tutkimuslupahakemusten liitteenä tutkimussuunnitelman, josta käy ilmi tutkimuksen toteutukseen liittyvien seikkojen lisäksi eettiset periaatteemme. Virallisten tutkimuslupien lisäksi kysyimme jokaiselta haastateltavalta henkilökohtaisesti, ovatko he halukkaita osallistumaan tutkimukseemme. Valitsimme haastateltavat sen mukaan, että he toimivat työssään tutkimuksemme kannalta merkittävässä roolissa. Huolehdimme työssämme tarkasti haastateltavien anonymiteetin säilyttämisestä. Emme tuo esiin sellaisia seikkoja, jotka paljastaisivat tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyyden.

Haastattelut olivat mielestämme aitoja ja luotettavia. Kaikissa haastatteluissa keskusteltiin samoista teemoista, ja uskomme, että mikäli joku toinen olisi esittänyt samat kysymykset olisivat vastaukset olleet samoja. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 185) mukaan haastatteluiden luotettavuutta voi olla vaikea määrittää, sillä tilanteiden muuttuessa myös vastaukset muuttuvat. Laadullisella tutkimuksella saadut materiaalit ovat ainutkertaisia, eivätkä tutkimustulokset ole suoraan verrannollisia, sillä vastaukset riippuvat tutkimuskohteesta. (Kananen 2014, 19.) Pyrimme lisäämään luotettavuutta tässä tutkimuksessa litteroimalla haastattelutallenteet mahdollisimman tarkasti, viikon sisällä haastatteluista. Jokaisen haastateltavan ääni kuului tallenteilla selkeästi. Haastatteluiden luotettavuutta lisää tallenteiden hyvä kuuluvuus ja litterointitavan yhdenmukaisuus (Hirsjärvi & Hurme 2008, 185).

Hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaan tehdyssä tutkimuksessa tutkimustulokset julkaistaan avoimesti ja vastuullisesti. Aineisto, joka on syntynyt tutkimusta tehdessä, tulee tallentaa vaatimusten mukaisesti. (Varantola ym. 2012, 6.) Kaikki keräämämme aineisto on ollut sähköisessä muodossa ja olemme säilyttäneet tiedostoja salasanoin suojatuilla tietokoneillamme. Kun tutkimus on valmis, hävitämme aineistot asianmukaisesti. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa. Toimitamme lisäksi valmiin työn yhteistyötahoillemme ja järjestämme heidän niin halutessaan tilaisuuden, jossa esittelemme tutkimuksen tulokset.

Tieteelliselle tutkimukselle on asetettu vaatimuksia. Tieteellisessä työssä pyritään aina luotettavaan tietoon. Tutkimuksen teoriaosassa tarvitaan luotettavaa teoriapohjaa ja muiden tutkijoiden tutkimustuloksia. (Kananen 2017, 190.) Olemme pe-

rehtyneet opinnäytetyömme aihealueen aikaisempiin tutkimuksiin. Käytämme työssämme vain luotettavia lähteitä. Kirjoittajan täytyy kunnioittaa muiden tutkijoiden työtä ja viitata asianmukaisella tavalla heidän julkaisuihinsa (Kananen 2017, 191).

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä osiossa käsittelemme tutkimuksesta saamiamme tuloksia. Alkuun kerromme haastateltavien taustatiedoista ja etenemme sitten aineistosta nousseisiin teemoihin. Haastattelujen lainaukset esitämme kirjaimin K ja S. K tarkoittaa koulun työntekijää ja S sosiaalitoimen työntekijää. Tarvittaessa muotoilemme lainaukset niin, ettei niistä ole tunnistettavissa tarkemmin, kenen vastauksesta on kyse.

Haastattelimme yhteensä viittä koulun työntekijää ja neljää sosiaalitoimen työntekijää. Sosiaalitoimen haastattelut toteutettiin kahtena ryhmähaastatteluna. Koulujen työntekijöitä haastattelimme neljässä eri haastattelussa, joista yhden toteutimme ryhmähaastatteluna.

Emme tuo työssämme esiin haastateltavien ammattinimikkeitä anonymiteetin säilyttämiseksi. Kaikki haastateltavamme ovat suorittaneet tehtävään vaaditun tutkimuksen ja toimineet työssään pidemmän aikaa. Kaikki haastattelemamme työntekijät toimivat yhteistyössä koulun tai sosiaalitoimen kanssa.

7.1 Yhteistyön muodot

Koulun ja sosiaalitoimen työntekijät kertoivat tekevänsä yhteistyötä tapauskohtaisesti, välillä enemmän, välillä vähemmän. Yhteistyötä tehdään yksittäisiä oppilaita koskevissa asioissa. Koulu on yhteydessä sosiaalitoimeen esimerkiksi oppilaan hankalan käytöksen vuoksi, kun halutaan tuoda huoli esiin. Konsultaatio puolin ja toisin yksittäistä oppilasta koskevissa asioissa on myös mahdollista ja toivottavaa. Yhteistyö on käytännössä tiedonvaihtoa, esimerkiksi puhelimitse tai kasvotusten palavereissa.

Välillä tehnyt (yhteistyötä) enemmänkin ja välillä sitten vähemmän ja yksittäisiä oppilaita koskevissa asioissa. Joskus ollut ihan tällasta huonoa käytöstä tai jotaki sellasta mistä on pitänyt olla yhteydes. Ja sit jos se on ollu oikeen huonoa käytöstä niin on pyydetty oikein apua et mitä nyt tehdään. (K)

Oon kysynyt opettajalta, miten koulu sujuu ja onko poissaoloja miten kehittynyt. Eniten yhteistyötä tehdään kuraattorin, opettajan ja terveydenhoitajan kanssa. Harvoin kuraattorilla on sitä viimeisintä tietoa kuitenkaan. Opettajalla enemmänkin. (S)

Sosiaalitoimi voi tehdä koululle virallisen lausuntopyynnön oppilaan tilanteesta, johon esimerkiksi luokanvalvoja ja kuraattori vastaavat yhdessä. Sosiaalityöntekijällä ja sosiaaliohjaajalla on lain mukaan laaja tiedonsaantioikeus, jolloin heillä on lupa hankkia asiakkaastaan tietoja esimerkiksi koululta. Sosiaalityöntekijä saa välittää tietoa myös koululle, mikäli asiakas antaa tähän luvan.

Meillä on laaja tiedonsaantioikeus, eli kysellään tietoja. Mutta välttämättä ei heille kerrota sitten mitään. Riippuen siitä, onko vanhemmat antanut luvan. (S)

Sosiaalitoimen työntekijät voivat työskennellä myös kouluympäristössä, esimerkiksi seuraamalla oppilaan toimintaa ja vuorovaikutusta koulussa.

Paljon ollaan havainnointijaksolla koulus seuraamas oppilasta et miten se lapsi koulussa menee. (S)

Kun oppilas on lastensuojelun asiakkaana, järjestetään asiakaspalavereita tietyin väliajoin, tarpeen mukaan. Joskus palavereihin kutsutaan mukaan koulun edustaja, esimerkiksi koulukuraattori. Tällöin palaverit järjestetään usein kaksijakoisesti, ensin käsitellään koulunkäyntiin liittyvät asiat, minkä jälkeen koulun edustaja poistuu. Kotiin liittyvät asiat käsitellään ilman koulun edustajan läsnäoloa, ellei asiakas itse toivo toisin.

Vanhemmat itse toivoo, että palavereissa neuvottelut kaksijakoisia, että ensin koulun asiat jonka jälkeen koulun edustajat voivat poistua ja sitten kodin asiat syvemmin. Tietysti hyvä jossain määrin kertoa. Opettajasta riippuen ei välttämättä edes halua tietää. (S)

Haastateltava piti valitettavana sitä, ettei koulun edustajana saa osallistua palaverin loppuosaan. Jos nuoren kotiasiat ovat tulleet jo koulun edustajalle tietoon ja hän on nuoren kanssa paljon tekemisissä, läsnäolosta voisi olla nuorelle hyötyä.

Pyydetty palaveriin vain siitä näkökulmasta, että on koulun edustaja ja paikalla palaverissa vain sen aikaa, kun puhutaan nuoren koulunkäyn-

nistä. Poistua paikalta sitten, kun puhutaan muista asioista. Opiskelustahan mä en tiedä, vaan siinä kohtaa pitäisi olla opettaja paikalla kertomassa. Toisaalta tulee hölmö tunne. Edustan periaatteessa sosiaalipuolta, mutta koulun näkökulmasta vaan. Ja nuori käynyt paljon luonani juttelemassa ja palaverissa käsketään poistumaan. (K)

Koulun ja sosiaalitoimen työntekijöiden kesken järjestetään säännöllisesti yhteistyöpalavereita. Perusopetuksen ja toisen asteen kuraattorit ja sosiaalityöntekijät koontuvat kuukausittain käsittelemään ajankohtaisia asioita. Palavereissa käydään läpi yleisiä asioita sekä joidenkin yksittäisten oppilaiden asioita, salassapitosäädökset huomioiden. Lisäksi kaksi kertaa vuodessa järjestetään koulun ja lastensuojelun yhteinen foorumi, johon osallistuvat kaikki perusopetuksen rehtorit, terveydenhoitajat, kuraattorit sekä lastensuojelun edustus. Yhteistyöpalaverien tärkeys nousi esiin kaikissa haastatteluissa. Palavereita pidettiin merkittävänä useista eri syistä. Palaverit auttavat työntekijöitä tulemaan tutuiksi toisilleen, mikä helpottaa yhteistyön tekemistä. Yhteisissä palavereissa pystytään luomaan yhteisiä toimintatapoja ja selkeyttämään jo olemassa olevia malleja. Haastateltavat kokivat tärkeäksi myös oman työn tutuksi tuomisen.

Kuukausittaiset tapaamiset hyviä ja toivois, että kaikki pystyis osallistumaan niihin. Pieni kaupunki, joten yhteistyön tekeminen on helppoa. Vaikka työntekijät vaihtuu, on helppo oppia tuntemaan uusia työntekijöitä. (K)

Edistää yhteistyötä, kun tullaan tutuiksi, uskalletaan toisillemme soittaa. (S)

Kuviossa (6.) on lueteltuna koulun ja sosiaalitoimen väliset yhteistyön muodot, jotka mainittiin haastatteluissa.

Kuvio 6. Yhteistyön muodot.

7.2 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Koulun henkilökunnalla on lain mukainen velvollisuus tehdä lapsesta lastensuojeluilmoitus, jos he havaitsevat seikkoja, joiden vuoksi lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Haastatteluissa kävi ilmi, että kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen vaihtelee. Pieni osa haastateltavista koki kynnyksen olevan korkea, toisille ilmoituksen tekeminen on helpompaa. Kaikki haastateltavat kokivat lastensuojeluilmoituksen tekemisen olevan helpompaa, jos sen tekemiseen osallistui useampia työntekijöitä.

Kauhean korkea kynnys (lastensuojeluilmoituksen tekemiseen) ja olen pyytänytkin monenlaista apua, jos sellainen tilanne tullut, mutta joku kynnys siinä on, kun yhteistyö ei ole sellaista kokoajan olemassa olevaa. (K)

On velvollisuus tehdä ilmoitus ja ollaan kuraattorin kanssa yhdessä tehty. Nykyään matalan kynnyksen asia lastensuojeluilmoituksen tekeminen. (K)

Olen kokenut, että huomattavasti helpompaa jos se tehdään, niin se tehdään täältä porukalla. Siinä on ollut mukana koululääkäriä

usein, terkkari, kuraattoria eli se tehdään moniammatillisesti. Silloin on niin, että kaikki on nähnyt sen huolen täällä. Aina mukavampi tehdä yhdessä, kuin että tekee sen yksin. (K)

Sosiaalitoimen näkökulmasta kouluilla ei aina tiedetä, milloin tehdä ilmoitus. Tämä näyttäytyy heille liian myöhään tehtyinä ilmoituksina.

Kouluillakin tiettyjä käytänteitä varmaan missä kohtaa ollaan yhteydessä. Meidän mielestä se on joskus liian myöhään. On niitäkin ilmoituksia, joissa poissaolotunnit valtavia. Ilmoituskynnys saisi olla pienempi. (S)

Haastattelussa selvisi, että kouluilla on virallinen ohjeistus siitä, milloin poissaolotunteihin on viimeistään puututtava. Ohjeistusta noudatetaan vaihtelevasti ja on persoonakohtaista, miten herkästi ongelmiin puututaan. Ongelmaksi koettiin myös se, että vanhemmat saattavat kuitata oppilaan poissaolotunnit terveydelliseksi syyksi, vaikka kyse olisikin jostain muusta.

On olemassa (ohjeistus poissaoloihin puuttumiseen), mutta harva sitä käyttää. Muistaakseni kuitenkin kymmenen poissaolotuntia, jonka jälkeen viimeistään täytyy puuttua. Harmi vaan, että vanhemmat usein kuittaavat poissaolon terveydelliseksi syyksi ja hankala selvittää, onko totta vai ei. Monesti oireillaan fyysisesti vatsakivulla, pääkivulla tai muulla sellaisella. (K)

Koululla selkeät ohjeet ja esimerkiksi poissaolorajat mistä ilmoittaa, mutta silti aina ei ilmoiteta. Toiset ilmoittanut toiset ei. Oon lukenut koulun ohjeistuksen ja kyllä siinä on. Ehkä sielä yritetään loppuun asti ensin omalla väellä hoitaa. (S)

Koulun työntekijä toivoi voivansa olla herkemmin yhteydessä sosiaalitoimeen ja vaikka vain ilmoittaa, että on huolissaan jostain oppilaasta. Koulun työntekijät eivät maininneet sosiaalitoimen konsultaatiomahdollisuutta.

Mua ihmetyttää se, että tarviiko aina olla se virallinen lastensuojeluilmoitus. Voiko muuten vaan soittaa ja kertoa. Monesti kysytty multa, että teetkö sä nyt lastensuojeluilmoituksen. Mä sanonut etten tee, vaan saatan tiedoksi tämän asian. Pitäisi olla vielä muoto siitä, että tavallaan vois olla et jos kerran tietää et on jonkinlainen asiakkuussuhde sinne, niin vois ilmoittaa ilman, että tarvii olla virallinen ls-ilmoitus. Kertoa vaan tilanteen olevan nyt tämä. Joku yksittäinen asia esimerkiksi, mikä ei vaadi ilmoitusta. Mutta mikä niiden olisi hyvä tietää, kun ne tapaa sitä lasta. Tai kokonaista perhettä. (K)

Osa haastateltavista piti tärkeänä, että he ovat yhteydessä sosiaalitoimeen lastensuojeluilmoituksen tehtyään. Lisäksi suurin osa vastaajista kertoi ilmoittavansa huolesta ja ilmoituksen tekemisestä myös lapsen kotiin. Tämä on tärkeää kodin, koulun ja sosiaalitoimen yhteistyön kannalta. Kaikki haastateltavat toivoivat, että he saisivat tietää, mihin lastensuojeluilmoitus on johtanut. Usein kuitenkin käy niin, ettei koululle tule tietoa siitä, millaisiin toimiin on ryhdytty. Suurin osa vastaajista oli halukkaita osallistumaan palvelutarpeen arviointiin sekä mahdolliseen aloituspalaveriin.

Toivoisin, että ilmoituksen tekemisen jälkeen pyydettäisiin ensimmäiseen palaveriin tai edes tulisi tieto, että mitä ilmoituksen suhteen on tehty ja mihin on päädytty. Itse soitan myös perään ja kerron, että olen ilmoituksen sinne tehnyt. Kerron myös toiveistani päästä aloituspalaveriin. Turhaa tehdä päällekkäistä työtä, vaan me voimme koululta kertoa mitä olemme asian suhteen jo tehneet. (K)

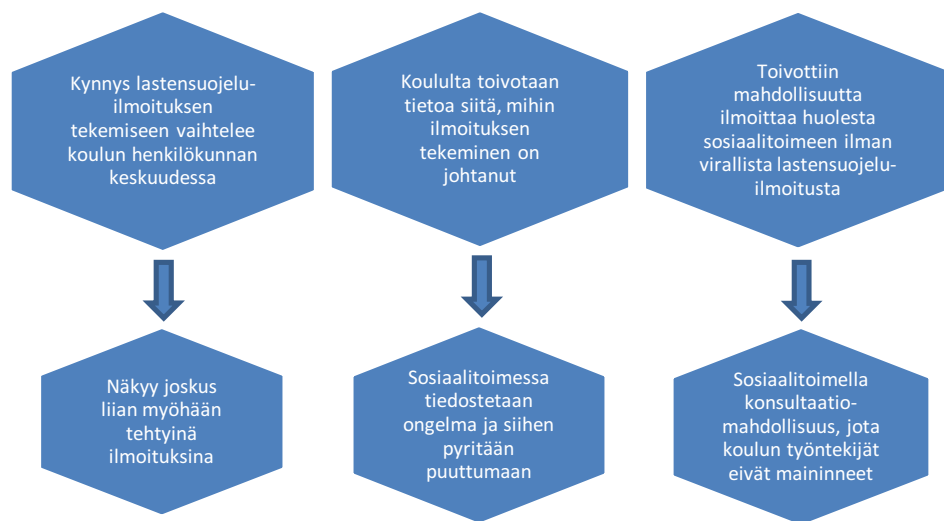
Lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen mukana aloituspalaverissa, mutta aloituspalaverin jälkeen ei sitten tiedä, että mihin asia edennyt. Sen haluaisi tietää. Kurja kysyä nuorelta itseltään, että minkälaista apua perhe saa. Olisi kivempi kertoa, että tiedän perheesi saavan tällaista ja tällaista apua. Kurjaa nuorelta itseltä kysellä, kun emme tiedä onko asiakkuus edes alkanut ilmoituksen tekemisen jälkeen. (K)

Sosiaalitoimen puolella pidettiin myös tärkeänä, että koululle ilmoitettaisiin lastensuojeluilmoituksen jälkeisistä toimenpiteistä. Aina tämä ei kuitenkaan ole toteutunut, sillä kiireessä asia on saattanut unohtua. Tarkoitus on, että ilmoittajataholle ilmoitettaisiin aina, mihin asiakkaan tilanteessa päädyttiin. Koulun edustaja tai ilmoituksen tehnyt työntekijä pyritään ottamaan mukaan palvelutarpeen arviointiin, mutta joskus aikataulullisista syistä se ei ole mahdollista. Sosiaalitoimella on ilmoituksen saavuttua lain mukainen määräaika, jonka kuluessa palvelutarpeen arviointi on aloitettava.

Monesti kouluilta tulee palaute ja itsekkin tiedostaa sen, että kun sieltä on tehty ilmoitus ja täältä tehty se arviointi, niin välttämättä koululle ei mene se tieto, vaan sieltä voidaan luulla, että kauheet asiakkuudet meneillään. Todellisuudessa saattaa olla, et ollaan ohjattu perheneuvolaan eikä ookkaan millään lailla täällä asiakkuus enää. Kiire voi näkyä siinä, että ajateltu et palvelutarpeen arviointiin otetaan ilmoittajataho mukaan, mutta aikataulut ei millään natsaa, niin meillä on kuitenkin aikamääre olemassa eikä sitä voi venyttää vaan sen takia et saadaan koulun tai kuraattorin kans yhteinen neuvottelu. (S)

Nyt ajatus, että ilmoittajataholle ilmoitetaan aina, että mihin palvelutarpeen arvioinnissa päädyttiin; syntykö asiakkuus vai ei. Heille kerrotaan tällä myös se, että jos kriteereitä asiakkuuden syntymiseen ei ollut tarpeeksi, niin he voivat aina ilmoittaa jos huoli jatkuu. (S)

Kuviossa (7.) on lueteltuna ne asiat, jotka nousivat esiin haastatteluissa lastensuojeluilmoituksesta ja sen tekemisestä.

Kuvio 7. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen.

7.3 Yhteistyötä edistävät tekijät

Haastatteluissa nousi esiin erilaisia yhteistyötä edistäviä tekijöitä. Kaikki yhteistyöpalaveriin osallistuvat haastateltavat pitivät niitä tärkeinä. Palaverissa työntekijät tulevat tutuiksi toisilleen. Yhteiset palaverit nähtiin myös paikkana kehittää yhteistyötä. Suurin osa haastateltavista mainitsi toisen työn arvostamisen olevan tärkeä asia yhteistyötä tehtäessä. Yhteistyö on sujuvampaa myös, kun tiedetään, millaista työtä toinen tekee.

Yhteiset palaverit ja yhteisten mallien luominen ja selkeyttäminen (tärkeää). Arvostetaan jokainen toistemme työtä. Ei välttämättä itsestäänselvyys. (S)

Sosiaalipuolen edustaja kertoi heidän tekevän juuri esittäytymiskierrosta kouluilla. Kierroksella esitellään sosiaalitoimen henkilökunta ja heidän ammattinimikkeensä. Tarkoituksena on tuoda tutuksi heidän työtään ja esittää, millaista yhteistyö koulun ja sosiaalitoimen välillä voisi olla. Voidaan sopia esimerkiksi, missä nivelkohdissa koulun olisi hyvä tehdä ilmoitus sosiaalitoimelle. Myös koulun työntekijä mainitsi haastattelussaan sosiaalitoimen työntekijöiden käyneen esittäytymässä. Tämä nähtiin hyvänä asiana, mutta toisaalta kaivattiin vielä laajempaa infoa esimerkiksi työntekijöiden työnkuvasta. Osalle koulun työntekijöistä jäänyt epäselväksi esimerkiksi perhetyöntekijän ja perheohjaajan ero.

Lastensuojelusta ollut työntekijöitä henkilökuntakokouksessa esittäytymässä. Tarvittaisiin kuitenkin lisää tietoa nimikkeistä, että mitä kukin tekee. Mitä tekee vastaava perheohjaaja verrattuna perheohjaajaan? Tai perhetyöntekijä? Tuntuu, että nimikkeet vaihtuvat ja tulee uusia. Kuitenkin kuulostaa, että tekee samaa keskenään mutta eri nimikkeillä. (K)

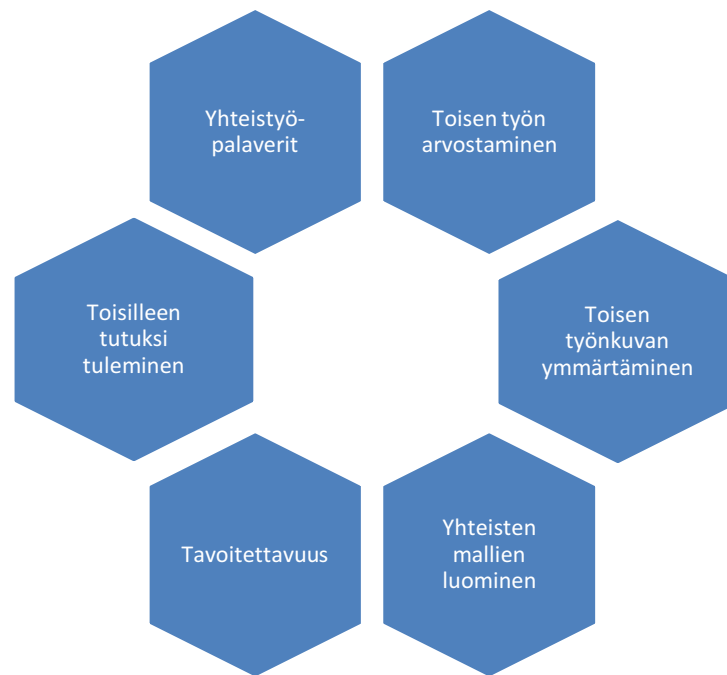
Koulun työntekijä kertoi saaneensa koulukierroksella päivystävän sosiaalityöntekijän puhelinnumeron, johon voi soittaa virka-aikana, jos koululla tapahtuu jotain vakavaa. Tämä koettiin erittäin positiivisena asiana, sillä se takaa sen, että yhteys sosiaalityöntekijään saadaan tarpeen tullen.

Koulukierroksellaan sosiaalityöntekijät antoivat päivystävän sosiaalityöntekijän numeron, johon voi soittaa virka-aikana, jos koululla sattuu jotain. Tästä numerosta vastataan aina varmasti. (K)

Useampi koulun työntekijöistä mainitsi tavoitettavuuden tärkeyden yhteistyön toimivuuden kannalta. Tämä ei kuitenkaan heidän kokemuksensa mukaan tällä hetkellä toteudu. Tästä kirjoitamme enemmän seuraavassa osiossa. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että sosiaalitoimeen on ollut helppo pitää yhteyttä.

Sossuun on ollut helppo pitää yhteyksiä. (K)

Kuviossa (8.) on lueteltuna haastatteluissa mainitut tärkeimmät yhteistyötä edistävät tekijät.

Kuvio 8. Yhteistyötä edistävät tekijät.

7.4 Yhteistyötä estävät tekijät

Yksi koulun haastateltavista koki, että salassapitovelvollisuutta käytettiin syynä siihen, ettei yhteistyötä voida tehdä. Yhteistyötä pitäisi pystyä tekemään avoimesti myös ilman, että salassapitosäädöksiä rikottaisiin.

Lastensuojelussa hyvin herkästi piiloudutaan sen taakse, että tämä on salassa pidettävä asia ja niin tietysti onkin, mutta yhteistyötä voi silti tehdä vaikka olisi kuinka salassa pidettävä asia. Jos ei edes yritetä olla avoimia, niin ei se yhteistyötä edistä mitenkään, pikemminkin ärsyttää. (K)

Salassapitoasiat tuottavat haasteita myös koulun sisällä. Esimerkiksi terveydenhoitajalla ei ole oikeutta kertoa oppilaan asioista opettajille, ellei hän saa siihen lupaa oppilaalta tai alaikäisen kohdalla tämän huoltajalta. Terveydenhoitaja saa välittää opettajille vain sellaista tietoa, mikä vaikuttaa olennaisesti oppilaan koulunkäyntiin. Salassapitoasiat koetaan joskus vaikeiksi, sillä lakia sovelletaan tapauskohtaisesti.

Esimerkiksi terveydenhoitajalla ei oo oikeutta kertoa opettajille oppilaan terveydenhuollollisista asioista, jos ne ei vaikuta oleellisesti koulunkäyntiin, ellei vanhemmat anna lupaa. Välillä on tosi vaikeaa tietää, mikä on oleellista ja mikä ei. On niin tapauskohtaista. (K)

Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat työntekijöiden persoonakohtaisten erojen vaikuttavan yhteistyön sujuvuuteen. Joskus kyse on siitä, että toisten kanssa yhteistyö vain on sujuvampaa. Joskus kyse voi olla työntekijän asenteesta omaa työtään kohtaan.

Nyt tulee sellanen kritiikin paikka, liikaa ehkä henkilö.. kuinka mä nyt sanoisin, riippuu paljon henkilöistä, kuinka se yhteistyö sujuu. Joidenkin kans se sujuu tosi hyvin. Joidenkin kans huonommin, ettei aina edes huvita soittaa, jos tietää, että vastaanotto negatiivinen. Se on ehkä liikaakin henkilökysymys. Enemmän kun se saisi olla. (K)

On varmaan persoonakysymys suureksi osaksi, haluaako tehdä yhteistyötä vai ei. Siinä ei paljon hienot suunnitelmat moniammatillisesta yhteistyöstä toimi, jos henkilö ei halua tehdä yhteistyötä. (K)

Joidenkin haastateltavien mukaan osa opettajista ajattelee heidän olevan vain opettamassa koulussa. Yksi haastateltavista jatkoi, että tällainen ajattelumalli on kuitenkin vähenemään päin.

Joidenkin opettajien suusta kuullaan, että mehän ollaan täällä vaan opettamassa niin siihen toivois ettei nykypäivänä enää ajateltais niin. Myös opettaja tekee kasvatustyötä ja tämä on tärkeää opettajan tiedostaa. (S)

Osa koulun työntekijöistä koki, että joihinkin sosiaalitoimen työntekijöihin ei saada millään yhteyttä, eivätkä he vastaa esimerkiksi soittopyyntöihin. Tämäkin nähtiin persoonasta johtuvana, sillä kiireellä ei voi selittää kaikkea. Joku toinen samaa työtä tekevä vastaa yhteydenottopyyntöihin aina.

On persoonakohtaisia eroja. Ja vaikuttaa kyllä. Yhden sosiaalitoimen työntekijän kanssa yhteydenpito toimii ja hän soittaa aina takaisin jopa jo samana päivänä, tai viimeistään seuraavana päivänä. (K)

Työntekijöiden vaihtuvuus koettiin suurena ongelmana yhteistyön kannalta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät vaihtuvat usein, eikä koululla aina tiedetä, kehen tulisi ottaa yhteyttä. Ongelma on näkynyt esimerkiksi siinä, ettei aina ole saatu tarvittavaa apua, kun puhelimeen onkin vastannut uusi työntekijä.

Välillä tarvinnut olla yhteydessä tosi vähän ja välillä sellaisia tapauksia (oppilaita), että joutuu olla koko ajan. Ja oon saanut infoa sieltäkin (sosiaalitoimesta), mutta se riippuu aina tosiaan siitä henkilöstä kuka sielä on. Ja jos se vaihtuu ja on vielä joku epäpätevä ja tulee lyhyeksi ajaksi, niin se ei uskalla sitäkään vähää. Vain kuuntelee ja ihmettelee, että mitä tuo tänne soittelee. (K)

Joidenkin oppilaiden asiat ovat saattaneet jäädä vaiheeseen työntekijän vaihduttua. Tämän on huomattu vaikuttavan yhteistyön lisäksi myös asiakkaisiin.

Olen kokenut (työntekijöiden vaihtuvuuden) suureksi haasteeksi. Saat-
taa jäädä asiat avoimeksi eikä työntekijän vaihtuessa kukaan ota kop-
pia. Hankala luoda yhteistyötä, kun kukaan ei ota koppia asiakkaasta.
Tämä myös estävänä tekijänä yhteistyölle. (K)

Työntekijän vaihdoksen myötä tuntuu, että asia hukkuu ja jää. Vanhem-
mat huolissaan ja soittelevat, kun mitään ei tapahdu eikä asia etene. (K)

Sosiaalitoimen työntekijä toivovat, ettei työntekijöiden vaihtuvuuden annettaisi vai-
kuttaa liikaa yhteistyöhön. Sosiaalialalla työntekijöiden vaihtuvuus on ongelma koko
maassa.

Opettajat antaneet suoraa palautetta henkilökunnan vaihtuvuudesta.
Toivotaan luottamusta siihen, että asiat hoituvat vaikka työntekijä vaih-
tuu. (S)

Sosiaalitoimen työntekijät mainitsivat myös, etteivät he aina tiedä, kuka opettaja
vastaa kunkin oppilaan asioista. Yleensä yhteydenotot hoituvatkin helpoiten koulun
sihteerin kautta.

Koulun työntekijät toivat esiin ihmetystä, miksi heidän tietoaan nuoren tilanteesta ei
hyödynnetä enemmän sosiaalitoimessa. Työskentelyssä tulisi huomioida nuoren
kokonaistilanne ja koulun rooli, joka on iso tekijä lapsen tai nuoren arjessa. Koulun
työntekijät tapaavat oppilasta päivittäin kun taas sosiaalitoimen työntekijä huomattavasti harvemmin.

Nuori saattaa olla koulun henkilökunnan kanssa paljon enemmän päi-
vässä kuin omien vanhempien kanssa. Helposti unohtuu se koulu siitä
kokonaan. Täällä paljon tietoa ja lapset oirehtii, niin se näkyy täällä kyllä
ja toivottaisiin, että pystytään hyödyntää sitä tietoa, mikä täällä on. Jos
sosiaalityöntekijät tapaavat esimerkiksi kerran kuukaudessa tunnin

ajan nuorta, niin ei voi olla, että siinä ajassa saisivat kaiken tiedon irti sitten. (K)

Resurssipula nähtiin isona esteenä yhteistyölle. Haastateltavien mielestä lastensuojeluun ja ylipäätään sosiaalityöhön tulisi käyttää resursseja nykyistä enemmän.

Yhteistyön isompi este on, että lastensuojelu ja ylipäänsä sosiaalityö on viimesijaista. Eikä sosiaalitoimelle riitäkään sitä rahaa. Terveystuolto ajaa sosiaalitoimen edelle menen tullen ja sinne kyllä riittää rahaa aina. (K)

Myös sosiaalitoimen työntekijällä on kokemus, ettei koululla ole riittävästi resursseja käytössään. Esimerkiksi kun sosiaalitoimelta on ehdotettu, että he voisivat tavata asiakasta koululla, on koululta vastattu, ettei heillä ole vapaata tilaa käytettävissään.

Joskus saanut palautetta, että jos tulisi koululle tapaamaan lasta tai nuorta niin ei meille voi tänne tulla, ei meillä oo mitään tiloja. Kuitenkin koulu olisi neutraali paikka tavata lasta. (S)

Resurssipula on tullut esiin erityisesti erityislasten kohdalla. Sosiaalitoimen näkökulmasta asiakas saatetaan ohjata liian nopeasti sosiaalitoimen asiakkaaksi, ilman että tarvittavia toimenpiteitä oltaisiin tehty koulussa.

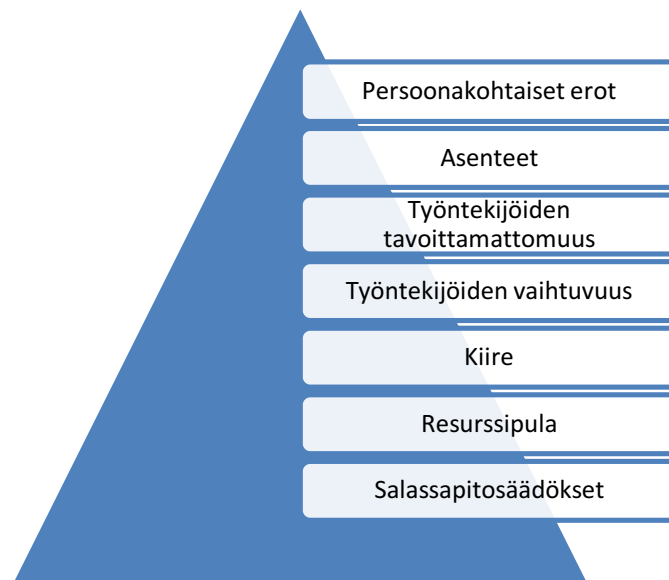
Jos koululla pulmia esimerkiksi erityislapsen kanssa, niin onko koululla itsellä tarpeeksi resursseja ja riittävää osaamista, ettei se tule liian aikaisin meidän asiakkaaksi. Joskus on niin, että kun päästään siihen juurille niin huomataan, ettei täällä ole tehty sitä ja tätä, mitä koulu oikeasti voisi ja pitäisi tehdä. Ehkä kustannuskysymykset sitten. (S)

Yhteiskunnassa vallitsevat asenteet lastensuojelusta ja sosiaalityöntekijöistä saattavat vaikuttaa myös joidenkin työntekijöiden asenteisiin.

Kun ajatellaan koulua ja sosiaalitoimeaa, niin onhan koulu paljon enemmän sellanen yhteiskunnallisesti merkittävä asia ja sillä on enempi, jos ajatellaan koulun opettajia työntekijöinä, niin onhan niillä paljon arvostetumpi asema kuin jollain lastensuojelun tai ylipäätään sosiaalityöntekijällä. Tämä asetus jo pelkästään haittaa yhteistyötä, eikä tee yhteistyötä sujuvaksi. Sosiaalipuolen työntekijät ovat aina altavastavan roolissa ja joutuvat selittämään, että miksei häntä ole sijoitettu tai miksei ole tätä tai tuota tukea. (K)

Poteroituminen omiin ammattikuviin, ennakkoasenteet, eniten ennakoasenteita on lastensuojelua kohtaan. (K)

Kaikki koulun ja sosiaalitoimen työntekijät nostivat esiin samoja yhteistyötä estäviä tekijöitä. Kuviossa (9.) on lueteltuna ne yhteistyötä haittaavat tekijät, jotka mainittiin haastatteluissa.

Kuvio 9. Yhteistyötä estävät tekijät.

7.5 Haastatteluissa esiin nousseet kehitysideat

Koulun työntekijät toivoivat mahdollisuutta työparityöskentelyyn sosiaalitoimen työntekijöiden kanssa. He toivoivat, että heidät otettaisiin lastensuojeluilmoituksen tai sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen tekemisen jälkeen työpariksi mukaan palvelutarpeen arviointiin. Myös sosiaalitoimen puolelta toivottiin työparityöskentelyn lisäämistä.

Esimerkiksi työparityöskentelyä puolin ja toisin. Varsinkin juuri niiden kohdalla, joista tiedetään, että on lastensuojelun asiakkuus. (K)

Koulun työntekijä toi esiin Kuntayhtymä Kaksineuvoisen kehittämän yhteydenotomenetelmän, josta uskosi myös itse hyötyvän työssään. Kaksineuvoisella on

käytössään kaavake, jolla voidaan ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen yli 18-vuotiaasta henkilöstä. Kaavakkeen avulla yhteydenotto on helpompaa niin asiakkaalle kuin työntekijällekin.

Kaksineuvoinen tehnyt kaavakkeen kynnyksen madaltamiseksi yhteydenottoon sosiaalitoimeen. Varhaisen puuttumisen malli -nimikkeellä. Sosiaalihuoltolain mukainen ilmoitus on hankala selittää nuorelle ja aikuiselle. Se on yhteydenotto aikuissosiaalityöhön, eli kaksineuvoisen kehittämä paljon matalemmän kynnyksen kaavake. (K)

Kehitysideana ja toiveena nostettiin esiin sosiaalipuolen, terveydenhuollon ja koulun yhteinen asiakastietojärjestelmä asiakastietojen sähköiseen kirjaamiseen. Yhteinen kirjausjärjestelmä helpottaisi tiedonvaihtoa ja yhteistyön tekemistä sekä säästäisi aikaa. Kirjausjärjestelmässä tulisi huomioida salassapitosäädökset, esimerkiksi niin, että terveydenhoitajalla olisi oikeudet lukea niiden asiakkaiden kirjaukset, joihin asiakas antanut luvan. Tällöin yhteistyön tekeminen olisi huomattavasti helpompaa, kun nähtäisiin, mitä esimerkiksi sosiaalipuolen työntekijät ovat asiakkaan asioiden suhteen jo tehneet. Tällä välttyttäisiin turhan, päällekkäisen työn tekemiseltä.

Mahtavaa olisi, että olisi tietojärjestelmä, jota kaikki käyttäisimme. Joku voisi kirjoittaa, että tapasin nuorta ja tällä lailla asiat nyt. Voisiko terveydenhoitaja hoitaa tuon asian ja minä hoidan tuon asian. Tietäisi aina, että missä mennään nuoren kohdalla. Nyt kaikki tekee ja kirjaa omaansa, mutta kukaan ei tiedä mitä toinen tekee. Tarpeellinen tieto voi jäädä siirtymättä ja tehdään päällekkäistäkin työtä. (K)

Sosiaalitoimen henkilökunta toivoi koulun ja sosiaalitoimen työntekijöille yhteisiä koulutustilaisuuksia. Koulutustilaisuudet olisivat hyvä paikka kehittää yhteistyötä, esimerkiksi ryhmätöiden ja yhteisen keskustelun avulla.

Yhteiset koulutustilaisuudet esimerkiksi täsmäkoulutus, jossa olisi sosiaalitoimen sekä koulun henkilökuntaa. Ryhmätöitä ja keskustelua siitä, mitä se hyvä yhteistyö olisi ja mitä haasteita. (S)

Koulun työntekijä kertoi aikaisemmin järjestetyistä isoista yhteisistä palavereista, jotka järjestettiin kerran vuodessa. Haastateltava koki palaverit hyödyllisiksi, sillä niissä käytiin yleisesti läpi kaupungin nuorten tilannetta. Palaveriin osallistuivat

koulun, sosiaalitoimen, terveydenhuollon, seurakunnan ja poliisin henkilökuntaa. Haastateltava toivoisi tällaisia palavereita järjestettävän edelleen.

Joskus meillä oli ennen semmosiakin palavereita, että oli sosiaalitoimesta, koulusta, terveydenhoidosta, seurakunnasta, ja poliisista, joissa kartoitettiin, että mikä meidän kunnan tilanne on. Yleisesti, että kuinka kaupungin nuorilla menee. Sehän ei tietenkään pureutunut mihinkään yksittäistapauksiin, vaan hyvin laajasti. Vaikka, että onko huumeita liikenteessä? Poliisikin sai kertoa, että mitä on ja mistä kannattaisi olla huolissaan. (K)

Sosiaalitoimen puolelta ehdotettiin, että jokaiselle koululle nimettäisiin oma sosiaalityöntekijä, joka voisi helpottaa yhteistyön tekemistä.

Joskus joissain paikkakunnilla ollut koulukohtainen sosiaalityöntekijä, auttaisikohan se. (S)

Sosiaalitoimen työntekijöiden toivottiin työskentelevän enemmän kouluympäristössä. Sosiaalitoimen työntekijä uskoisi koulussa toimivan perhetyöntekijän helpottavan tiedonkulkua koulun, sosiaalitoimen ja kodin välillä. Jos koululla olisi oma perhetyöntekijä, asioihin pystyttäisiin puuttumaan nopeammin ja samalla tehtäisiin ennaltaehkäisevää työtä.

Ihannehan olisi, että meidän puolelta olis koulullakin esim perhetyöntekijä, joka voisi viedä tietoa puolin ja toisin. Tällainen pitäisi olla joka koululla oma. Olisi helpompi puuttua asioihin heti ja tämä olisi juuri sitä ennaltaehkäiseväkin työtä. Huomattaisiin aikaisin, että lapsi voisi hyötyä perhetyöstä, perheohjauksesta tai tukihenkilötyöstä. (S)

Haastateltavat kaipasivat selkeitä yhteisiä toimintamalleja yhteistyöhön. Toimintamallilla voitaisiin varmistaa esimerkiksi tiedon saattaminen koululle lastensuojelun asiakkuudesta, jos siihen on lupa. Koulua tulisi tiedottaa myös aina, kun heidän tekemänsä lastensuojeluilmoitus tai sosiaalihuoltolain mukainen ilmoitus on otettu vastaan. Koululle välitettäisiin tieto siitä, miten asiassa edetään ja mitä on päätetty.

Meiltä jää kertomatta mitä asian suhteen ollaan tehty ja mihin päädytty. Tähänkin pitäisi olla selkeät toimintamallit ja meidän pitäisi aina olla yhteydes opettajaan lastensuojelutapauksissa. Pitäis tulla opettajalle tietoon, että tämä on lastensuojelun asiakkaana ja hänestä huolehditaan muutenkin kuin vaan koulun taholta. Näitä käytänteitä pitäis sopia

enemmän. Hekin ehkä olettaa, et kun ovat ilmoituksen tehneet niin meiltä kerrotaisiin miten edetään lisätäänkö tukitoimia vai mitä. (S)

Myös koululle toivottiin selkeämpiä käytäntöjä, milloin olla yhteydessä sosiaalitoimeen. Esimerkiksi poissaoloista tulisi automaattisesti ilmoittaa sosiaalitoimeen, kun jokin ennalta sovittu määrä ylittyy.

Myös poissaolotuntien kohdalla pitäis tulla automaattinen ilmoitus, jos tulee tietty määrä poissaoloja. (S)

Sosiaalitoimen puolella ollaan pohdittu, pitäisikö kehittää jokin sähköinen matalan kynnyksen konsultaatiomahdollisuus. Koulun henkilökunta voisi laittaa heille nimettömänä viestin ja kysyä konsultaatioapua.

Mietittiin myös sitä, että voisiko opettajilla tai koululla olla sähköinen konsultaatio mahdollisuus. Et he vois sähköisesti nettisivujen kautta nimettömänä laittaa ja kysyä. Tavoittaisiko tämä meidät helpommin. Asiaa mietitty, mutta ei laitettu eteenpäin. (S)

Kaikkien haastateltavien mielestä yhteistyössä on kehitettävää. Olemme koonneet kuvioon (10.) haastatteluissa esiin nousseet kehitysideat.

Kuvio 10. Haastateltavien ehdottamat kehitysideat.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa peilaamme tutkimuksessa saatuja tuloksia opinnäytetyön teoriaosuuteen. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten yhteistyö koulun ja sosiaalitoimen välillä toimii työntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten koulun ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä voisi kehittää entistä toimivammaksi. Tutkimusta varten haastateltiin yhteensä yhdeksää koulun ja sosiaalitoimen työntekijää ryhmä- ja yksilöhaastatteluissa, teemahaastattelumenetelmää käyttäen.

8.1 Työntekijöiden kokemukset yhteistyön toimivuudesta

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen välillä tehdään pääosin yksittäisten oppilaiden asioissa. Salmela-Aro ym. (2015, 704–718) ovat todenneet nuorten suhtautuvan nykyisin entistä välinpitämättömämmin koulunkäyntiin. Tämä näkyy esimerkiksi luvattomina poissaoloina koulusta. Muita koulussa näyttäytyviä nuoruuden haasteita ovat ongelmat ystävyysuhteissa, kiusaaminen sekä erilaiset mielenterveyden häiriöt. (Halme ym. 2018, 12–13, 17.) Myös kotona olevat ongelmat heijastuvat nuoren koulunkäyntiin. Esimerkiksi vanhempien liiallinen päihteidenkäyttö koskettaa Suomessa noin 65 000–70 000 alakäistä lasta (Holmila ym. 2016, 83).

Koulun ja sosiaalitoimen välinen yhteistyö on usein yhteydenpitoa, esimerkiksi puhelimitse tai palavereissa. Tahojen välillä ei ole selkeitä yhteisiä toimintamalleja. Työntekijät kokivat yhteistyön toimivan vaihtelevasti, riippuen esimerkiksi yhteistyön muodosta. Tutkimuksen tuloksista selviää, että työntekijöiden väliset yhteiset palaverit koettiin tärkeiksi. Palavereissa työntekijät tulevat tutuiksi toisilleen ja samalla toisen tekemä työ tulee tutummaksi. Yhteistyö on sujuvampaa, kun tiedetään, mitä työtehtäviä kukin tekee. Toisaalta henkilöstön vaihtuvuus vaikeuttaa tutustumista puolin ja toisin. Etenkin koulun työntekijät kokivat haasteeksi sosiaalitoimen työntekijöiden vaihtuvuuden. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on valitettavan yleistä koko maassa (Matela 2011, 8).

Erkkilä-Wahtera (2015, 45) on todennut tutkimuksessaan työntekijöiden välisten neuvotteluiden ja keskustelujen olevan tärkeitä yhteistyön muotoja. Erkkilä-Wahteran tutkimuksessa kävi myös ilmi, etteivät lastensuojelun työntekijät tiedä, mitä heiltä odotetaan, eivätkä koulun työntekijät tiedä, mitä lastensuojelulla on tarjota. Tietämättömyys hankaloittaa yhteistä tekemistä ja yhteisten toimintamallien luomista. Moniammatillisessa yhteistyössä on usein haasteena se, ettei muiden työntekijöiden toiminnan reunaehtoja ja peruslogiikkaa tunneta riittävän hyvin (Suhola 2017, 208). Möttösen ja Niemelän (2005, 90) mukaan toisen työn täytyy olla tuttua, että käytännön tilanteissa pystytään hyödyntämään muiden ammattiryhmien asiantuntijuutta.

Myös tämän opinnäytetyön tuloksissa kävi ilmi, etteivät kaikki työntekijät ole tietoisia yhteisistä toimintamalleista esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen. Tämä näkyi sosiaalitoimessa liian myöhään tulleina ilmoituksina ja ilmoittamis-kynnyksen vaihteluna koulun työntekijöiden kesken. Koulun henkilökunnalla on lainmukainen velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus (Saastamoinen 2016, 124). Sekä koulun, että sosiaalitoimen työntekijät olivat sitä mieltä, että on opettajakohtaista, miten herkästi esimerkiksi poissaoloihin puututaan. Lain mukaan koulun henkilökunnalla on velvollisuus puuttua oppilaiden poissaoloihin ja kouluilla on oltava poissaoloja koskevat menettelyohjeet (L 21.8.1998/628). Näistä huolimatta joillekin nuorille kasaantuu luvattomia poissaoloja toistuvasti. (Halme ym. 2018, 26.)

Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyi myös muita haasteita. Koululta toivottiin, että sosiaalitoimesta ilmoitettaisiin, mihin lastensuojeluilmoituksen tekeminen on johtanut. Sosiaalitoimessa tiedostettiin ongelma, ja todettiin kiireen olevan suurin syy siihen, ettei ilmoittajatahoon oteta yhteyttä. Tarkoitus olisi, että ilmoittajataho kutsuttaisiin mukaan ensimmäiseen palaveriin, jossa lastensuojeluilmoituksen sisältöä käydään läpi yhdessä perheen kanssa. Aikatauluongelmien koettiin olevan kuitenkin usein esteenä yhteisen palaverin järjestämisessä. Myös Jokela ja Välihalo (2018, 65) ovat saaneet samankaltaisia tuloksia tutkiessaan lapsiperhepalveluiden ja koulun välisen yhteistyön kehittämismahdollisuuksia. Kiire näkyi myös yhteydenpidossa puhelimitse. Koulun työntekijät kertoivat, että sosiaalitoimen henkilökuntaa on hankala tavoittaa. Myös Miettisen (2016, 49) tutkimuksessa käy ilmi, että aikaresurssit ovat yksi yhteistyön suurimmista haasteista. Tutkimukseen osallistuneet

työntekijät kokivat, että yhteisen ajan löytyminen on hankalaa ja moniammatillisen yhteistyön suunnittelemisen ja toteuttamisen vie paljon aikaa. Uskomme, että sosiaalitoimen työntekijöiden vaihtuvuus aiheuttaa myös kiirettä. Työntekijäpula ja uuden työntekijän palkkaamiseen ja perehdyttämiseen käytetty aika vie resursseja.

Hännikäisen (2013) tutkimuksessa todetaan sektorikeskeisyyden ja hierarkkisyyden olevan ongelmana eri organisaatioiden välisessä moniammatillisessa työskentelyssä. Tutkimuksen mukaan tämä näkyy esimerkiksi päällekkäisenä työskentelyinä. Voimme todeta tällä tutkimuksella samaa. Suurin osa koulun työntekijöistä koki, ettei heitä kuulla riittävästi, eikä heillä olevaa tietoa hyödynnetä nuorten asioissa. Koulun työntekijöiden mielestä sosiaalitoimen työntekijät eivät myöskään aina kerro heille riittävästi nuoren asioista. Tämän vuoksi koulun työntekijät kokivat tekevänsä päällekkäistä työtä sosiaalitoimen kanssa. Myös Hännikäinen (2013, 51) on todennut tutkimuksessaan koulukuraattorien kokevan tietonsa ja asiantuntijuutensa olevan alisteisessa asemassa muihin toimijoihin verrattuna.

Tietojen kertomatta jättämistä perusteltiin salassapitovelvollisuudella. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetyn lain (L 812/2000) mukaan vaitiolo ja salassapitosäädökset estävät sosiaalityöntekijää jakamasta asiakasta koskevia tietoja muutoin kuin asiakkaan luvalla. Koulun ja sosiaalitoimen välisen yhteistyön tulee kuitenkin olla avointa vuorovaikutusta salassapitosäädökset huomioiden. Salassapitovelvollisuus ei saa olla esteenä yhteistyölle. (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009, 146.) Myös Kuuskerin (2013, 43–44) tutkimuksessa salassapitosäädökset ja laki koettiin yhteistyötä estävinä tekijöinä.

Tutkimuksen tuloksissa nousi vahvasti esiin työntekijöiden kokemus siitä, että persoonakohtaiset erot vaikuttavat yhteistyön toimivuuteen. Tämä nousi esiin niin koulun kuin sosiaalitoimenkin työntekijöiden haastatteluissa. Myös Miettinen (2016, 49) ja Kuuskeri (2013, 42) ovat todenneet tutkimuksissaan työntekijöiden välisten henkilöiden vaikuttavan yhteistyön tekemiseen. Eri organisaatioiden välillä on havaittu olevan vastakkainasettelua ja ennakoasenteita, jotka hankaloittavat yhteistyön tekemistä. Myös muissa tutkimuksissa (esim. Tousijin 2012; Ambrose-Miller & Ashcroft 2016) on todettu asenteiden vaikuttavan monialaisen yhteistyön toteutumiseen.

8.2 Yhteistyön kehittäminen työntekijöiden näkökulmasta

Yhteistyön kehittämiseksi nähtiin tarvetta ja haastateltavat toivat hyvin esiin konkreettisia ideoita yhteistyön kehittämiseksi. Useat kehitystoiveet liittyivät jo olemassa oleviin käytäntöihin, joita haluttiin kehittää toimivammiksi ja saattaa paremmin kaikkien työntekijöiden tietoon. Myös uusia ideoita nostettiin esiin.

Tutkimuksen tuloksista voidaan todeta, että yhteisille palavereille on tarvetta. Haastateltavat toivoivat laajempia yhteistyöpalavereita, joihin osallistuisi esimerkiksi koulun, sosiaalitoimen, terveydenhuollon ja poliisitoimen henkilökuntaa. Yhteisissä palavereissa voitaisiin kehittää monialaista yhteistyötä luomalla esimerkiksi yhteisiä toimintamalleja ja käytänteitä. Työntekijöiden välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys yhteistyöpalavereissa. Vuorovaikutuksen on oltava optimaalista, jotta yhteisen tavoitteen tai näkökulman löytäminen on mahdollista. Hyvä ja toimiva vuorovaikutus mahdollistaa kohtaamisten vastavuoroisuuden. (Pyhäjoki 2005, 71–72; Isoherranen 2012, 50.)

Haastateltavat toivoivat myös yhteisiä koulutustilaisuuksia koulun ja sosiaalitoimen henkilökunnalle, joissa yhteistyötä voitaisiin suunnitella ja kehittää. Isoherrasen (2012, 151) mukaan työntekijöiden kouluttamisella on suuri merkitys moniammatillisessa työskentelyssä. Yhteistyön käsitteen ymmärtäminen ja moniammatillisen työskentelyn mahdollisuuksien avaaminen auttavat työntekijöitä kohti toimivaa moniammatillista työskentelyä. Yhteisten tavoitteiden luominen ja yhteistyön säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat tärkeässä roolissa toimivan yhteistyön kannalta.

Kehitysideoista näkyy myös uudenlaisten työskentelymuotojen tarve. Haastateltavat toivoivat työparityöskentelyä koulun ja sosiaalitoimen työntekijöiden välille. Työparityöskentelylle nähtiin tarvetta niin koulun kuin sosiaalitoimenkin puolella. Sosiaalitoimen työntekijä pohti myös, voisiko koulukohtainen sosiaalityöntekijä helpottaa yhteistyön tekemistä. Sosiaalitoimessa nähtiin lisäksi tarve sosiaalityön lisäämiselle kouluissa, esimerkiksi lisäämällä perhetyöntekijöiden työskentelyä kouluympäristössä. Tämä voisi helpottaa tiedonvaihtoa ja lisätä ennaltaehkäisevää työskentelyä. Tällaisen työskentelyn myötä on kuitenkin huomioitava se, että esimerkiksi perhetyöntekijällä ei ole oikeutta saada oppilasta koskevia tietoja koululta, ellei oppilas ja

huoltajat ole antaneet tähän suostumustaan. Vain sosiaalityöntekijällä ja sosiaaliohjaajalla on laaja tiedonsaantioikeus, eli he ovat oikeutettuja saamaan tarvittavan tiedon oppilaasta työskentelyn tueksi ilman huoltajien suostumusta. (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009, 145.)

Ennaltaehkäisevän työn tekemisen merkitys on suuri ja tutkimusten mukaan sitä tarvitaan kouluissa enemmän. Sipilä-Lähdekorven (2004, 118, 128) tutkimuksesta käy ilmi, että koulukuraattorien työ on pääasiassa korjaavaa työtä. Tutkimukseen osallistuneet koulukuraattorit arvioivat tekevänsä keskimäärin 63 prosenttia korjaavaa ja 37 prosenttia ennaltaehkäisevää työtä. Koulukuraattorityön painopisteenä on kautta koulukuraattorityön historian ollut ennaltaehkäisevä työ. Korjaavia toimenpiteitä tarvitaan kuitenkin siinä määrin, että ne ovat asettuneet ennaltaehkäisevien toimenpiteiden edelle.

Koulun työntekijät toivoivat matalan kynnyksen yhteydenottomahdollisuutta sosiaalitoimeen. Yksi koulun haasteltavista ehdotti matalan kynnyksen yhteydenottokavaketta sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen rinnalle. Tätä käytettäisiin yhdessä asiakkaan kanssa. Toinen koulun haasteltavista toivoi mahdollisuutta ottaa nykyistä herkemmin yhteyttä sosiaalitoimeen konsultaatiomielessä. Sosiaalitoimen työntekijä kertoi heidän pohtineen nimetöntä konsultaatiomahdollisuutta, esimerkiksi sähköisesti toteutettuna. Yksi koulun haasteltavista toivoi yhteistä tietojärjestelmää asiakastietojen sähköiseen kirjaamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulun välille. Tämä helpottaisi yhteistyön tekemistä ja sen avulla välttyttäisiin päällekkäisen työn tekemiseltä. Sosiaali- ja terveysalalla työskenteleviä koskeva salassapitovelvollisuus vaikuttaa kuitenkin asiakastietojen kirjaamiseen ja luovuttamiseen (L 22.9.2000/8124).

9 POHDINTA

Kun ryhdyimme valitsemaan opinnäytetyön aihetta, pidimme ajankohtaisuuden lisäksi tärkeänä sitä, että aihe on meitä henkilökohtaisesti kiinnostava. Halusimme tehdä opinnäytetyön, josta olisi myös todellista hyötyä jollekin organisaatiolle. Mielestämme saavutimme tavoitteen ja uskomme yhteistyötahojen hyötyvän tutkimuksesta. Saimme myös itse paljon uutta tietoa ja osaamista teorian sekä tutkimustulosten kautta.

Päätimme alusta alkaen tehdä opinnäytetyön yhdessä, sillä halusimme kumpikin tehdä tutkimuksen, joka liittyisi jollain tapaa nuoriin. Yhdessä tekeminen oli luonteva päätös, sillä emme olleet kumpikaan tehneet opinnäytetyötä aikaisemmin. Yhdessä tekeminen tuntui turvalliselta ratkaisulta, sillä pystyimme kohtaamaan ongelmat yhdessä. Yhteistyön haasteeksi muodostui aikatauluongelmat, sillä työn tekeminen vaati paljon aikaa. Jaoimme joitain tutkimuksen osia niin, että pystyimme tekemään ne itsenäisesti. Kävimme kuitenkin jokaisen osion yhdessä läpi ja saimme työstä yhtenäisen. Yhtenä tavoitteenamme oli pystyä lopussa toteamaan, että olemme tehneet parhaamme. Tämä tavoite täyttyi ja olemme tyytyväisiä opinnäytetyöhömmme.

Aloitimme opinnäytetyöprosessin keväällä 2018. Alkuperäisen aikataulun mukaan opinnäytetyön olisi pitänyt valmistua loppuvuodesta 2018. Kesä ja työntekijöiden lomat aiheuttivat sen, että tutkimuslupien saaminen siirtyi syksylle. Tutkimuslupien varmistuttua aloitimme työntekijöiden haastattelut ja tulososion kokoamisen. Haastattelujen tekeminen ja tulososion laatiminen olivat mielekästä tekemistä. Teoriaosuus rakentui tulososion jälkeen, noin kolmen kuukauden aikana. Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut viisaampaa aloittaa tutkimuksen tekeminen teoriaosuuden kirjoittamisella. Näin olisimme voineet hyödyntää laajempaa teorian tietoa haastattelukysymyksiä pohtiessamme.

Sosionomi (AMK) – tutkintoon kuuluva osaaminen on jaoteltu kuuteen eri kompetenssiin, jotka ovat: sosionomin eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010.) Mielestämme tässä opinnäytetyössä ja sen tekemisessä korostuivat etenkin kompetenssit, jotka koskivat sosionomin eettistä

osaamista, tutkimuksellista kehittämisosaamista sekä sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamista. Eettinen osaaminen liittyy olennaisesti opinnäytetyöprosessiin, sillä tutkimusta tehdessä täytyi ajatella eettisesti haastateltavia, esimerkiksi salaamalla heidän henkilöllisyytensä. Myös aineisto täytyi hävittää asianmukaisella tavalla. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen liittyy myös oleellisesti opinnäytetyön parissa työskentelyyn. Tutkimuksen tekeminen oli meille molemmille uutta ja tämän vuoksi tutkimuksellinen kehittämisosaamisemme on kehittynyt opinnäytetyöprosessin aikana. Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisemme on kehittynyt, kun olemme perehtyneet koulun ja sosiaalitoimen toimintaan ja palveluihin sekä niitä määrittäviin lainsäädäntöihin.

Koemme, että tutkimuksen tavoitteet onnistuivat hyvin, ja onnistuimme saamaan vastauksen tutkimuskysymyksiin. Halusimme selvittää, millaista yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen välillä tehdään ja miten se toimii työntekijöiden näkökulmasta. Toinen tutkimuskysymyksemme liittyi yhteistyön kehittämiseen. Tavoitteenamme oli kerätä työntekijöiltä konkreettisia kehitysideoita yhteistyön toimivuuden parantamiseksi. Painotimme kehittämisenäkökulmaa haastattelussa ja olemme erittäin tyytyväisiä saamiimme tuloksiin. Voimme vain hämmästellä, miten paljon tarvetta tällaiselle työlle löytyikään. Omasta mielestämme opinnäytetyön vahvuudeksi muodostui mielenkiintoinen ja selkeä tulososuus. Käytimme kuvioita selkeyttämässä ja täydentämässä tekstiä läpi työn ja myös kuvat ovat yksi työmme vahvuuksista. Viimeistään tulososion muodostumisen jälkeen pystyimme toteamaan aiheen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Uskomme, että kyseiset organisaatiot tulevat hyötymään opinnäytetyön tuloksista toiminnan kehittämisessä.

Tällä opinnäytetyöllä voidaan todeta, että yhteistyön kehittämiselle on aito tarve. Mielestämme kouluun ja sosiaalitoimeen tarvittaisiin selkeät, yhteiset ohjeet, joita kaikki noudattavat. Ohjeista kävisi ilmi työnjako ja toimijoiden väliset roolit. Ohjeessa voisi olla selkeät ohjeet esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen oikea-aikaiseen tekemiseen. Sosiaalitoimen työntekijän ehdotus nimettömästä, sähköisesti toteutettavasta konsultaatiomahdollisuudesta voitaisiin myös toteuttaa. Se voisi helpottaa koulun työntekijöitä tekemään päätöksen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Työntekijöiden vaihtuvuus sosiaalialalla tulee varmasti olemaan haaste tulevaisuudessaakin. Työntekijävaihdoksen aiheuttamia ongelmia voitaisiin kuitenkin lieventää,

esimerkiksi ottamalla tavaksi ilmoittaa uuden työntekijän yhteystiedot koululle heti työsuhteen alkaessa.

Meillä oli ennen tutkimuksen tekemistä myös omakohtaista kokemusta koulun ja sosiaalitoimen välisestä yhteistyöstä ja olimme havainneet yhteistyön toimivuudessa paljon puutteita. Kiire, työntekijöiden vaihtuvuus, työntekijäpula sekä taloudelliset resurssit olivat kokemuksemme mukaan yhteistyötä hankaloittavia tekijöitä. Tutkimuksen tulosten perusteella voimme vahvistaa kokemuksemme oikeiksi. Tuloksista kävi kuitenkin ilmi, että yhteistyön tekemiseen liittyviä haasteita on enemmän kuin osasimme odottaa. Tuloksista näkee, että persoonakohtaiset erot koettiin usein yhteistyötä hankaloittavana tekijänä. Yllätyimme tästä ja olemme pohtineet, miksi henkilökemiat nousivat toistuvasti esiin haastatteluissa. Uskomme taustalla olevan jotain muuta. Työskentelyssä on paljon haasteita, jotka saattavat osaltaan vaikuttaa siihen, että ongelmat koettiin persoonista johtuviksi. Esimerkiksi aiemmin mainittu kiire ja työntekijöiden vaihtuvuus. Toisaalta mielestämme yhteistyötä pitäisi pystyä tekemään, vaikka henkilökemiat eivät kohtaisikaan.

Uskomme, että parhaat kehitysideoita tulevat työntekijöiltä itseltään. Ajatusten keruuseen ja toteuttamiseen tarvittaisiin esimerkiksi säännöllisiä yhteistyöpalavereita. Yhteistyön kehittämiseksi voisi luoda jopa hankkeen, jonka tavoitteena olisi kehittää yhteistyömalli koulujen sekä sosiaali- ja terveystoimien välille.

Tässä tutkimuksessa keskityttiin koulun ja sosiaalitoimen välisen yhteistyön toimivuuteen työntekijöiden näkökulmasta. Jätimme oppilaan ja kodin tutkimuksen ulkopuolelle, sillä niiden mukaan ottaminen olisi laajentanut tutkimusta liikaa. Haastatteluissa mainittiin työn asiakaslähtöisyys, mutta kodin merkitystä ei tuotu juurikaan esiin. Uskomme silti, että koulun, kodin ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä olisi myös tarpeellista tutkia ja kehittää. Voitaisiin tutkia, millaisena asiakkaat kokevat koulun ja sosiaalitoimen välisen yhteistyön sekä miten esimerkiksi tiedonkulku näiden tahojen välillä toimii. Olisi myös tärkeää selvittää, saavatko asiakkaat mielestään oman äänensä kuuluviin. On muistettava, että työskentelyn lähtökohtana on aina lapsi tai nuori ja tämän hyvinvoinnin tukeminen.

LÄHTEET

- Aalto-Setälä, T. & Marttunen, M. 2007. Nuoren psyykinen oireilu: häiriö vai normaalia kehitystä? *Duodecim* 2007 (123), 207–213.
- Aikuissosiaalityö. 16.5.2017. [Verkkosivu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 13.1.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/ehkaisevan-paihde-tyon-menetelmat/alkoholin-kayton-puheeksiotto-ja-mini-interventio/puheeksiotto-eri-tilanteissa/aikuissosiaalityo>
- Ammatillinen koulutus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 25.12.2018]. Saatavana: https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus
- Anderson-Butcher, D. & Ashton, D. 2004. Innovative Models of Collaboration to Serve Children, Youths, Families and Communities: national Association of Social Workers. *Children & Schools*. Vol. 26 (Issue 1), 39–53.
- Autti-Rämö, I., Seppänen, J., Raitasalo, R., Martikainen, J. E. & Sourander, A. 2009. Nuorten ja nuorten aikuisten psykiatrisien lääkkeiden käyttö on lisääntynyt 2000-luvulla. *Suomen lääkäri* 64 (6), 477–482.
- Berg-Toroi, H. 2012. Lastensuojelun ja koulun yhteistyö. Teoksessa: M. Strömberg-Jakka & T. Karttunen (toim.) *Sosiaalityön haasteet*. Jyväskylä: PS-kustannus, 253–273.
- Blos, P. 1962. *On adolescence: A Psychoanalytic interpretation*. New York: Free Press of Glencoe.
- D'amour, D. & Oandasani, I. 2005. Interprofessionality as the field of interprofessional practice and interprofessional education: An emerging concept. *Journal of Interprofessional Care*, Supplement 1, 8–20.
- Dunderfelt, T. 2015. *Kuuntele ja tule kuulluksi*. Helsinki: Kauppakamari.
- Erkkilä-Wahtera, T. 2015. Koulun ja lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä: ”Erityisopetuksen ja lastensuojelun pitäisi olla se terävä yhteistyön kärki”. [Verkkujulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos, kasvatustiede. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 16.1.2019]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/46671/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201508212727.pdf>
- Eskola, J., Lätti, J., Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa: R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Freire, P. 2016. Sorrettujen pedagogiikka. Suomentaja Joel Kuortti. Tampere: Vas-tapaino.
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 6.1.2019]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37848/Tutkimuksia124.pdf>
- Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. 2018. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017: Kouluterveyskyselyn tuloksia. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 12.12.2018]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN_ISBN_978-952-343-115-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Happo, I., Junkkari, M., Kepanen, P., Koukkari, M. & Nuutila, N. 2015. Ammatilliset opettajakorkeakoulut erityisopetusta kehittämässä. Teoksessa M. Hirvonen (toim.) Yhdessä toimien ja erilaisuutta arvostaen: Ammatilliset opettajakorkeakoulut erityisopetusta kehittämässä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 58–72.
- Heinonen, O-P., Ikonen, A-K., Koivosoja, M. & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi: selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2018.
- Hellström, M. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Juva: ES-Bookwell Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. 13. uud. painos. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holmila, M., Huhtanen, P., Martikainen, P., Mäkelä, P. & Virtanen, A. 2009. Lasten huoltajien alkoholinkäytön ja haittojen kehitys. Teoksessa: J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 83–96.
- Honkanen, E. & Suomala, A. 2008. 1.-2. painos. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Hyttinen, S. 2016. Peruskoulun ja sosiaalitoimen yhteistyö Pohjois-Karjalan oppilashuoltosuunnitelmissa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta, sosiaalityö. Pro gradu -työ. Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20161294/urn_nbn_fi_uef-20161294.pdf
- Hännikäinen, P. 2013. ”Yksi plus yksi on enemmän kuin kaksi”: Koulukuraattorien näkemyksiä asiantuntijuudesta moniammatillisessa yhteistyössä. Jyväskylän

- yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42816/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201401191082.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsinki: Unigrafia. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 18/2012.
- Isoherranen, K. 2006. Moniammatillinen yhteistyö. Porvoo: WSOY.
- Isoherranen, K. 2008. Vuorovaikutuskulttuuri muutoksessa. Teoksessa R. Tähtiö (toim.) Enemmän yhdessä. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 49–83.
- Jokela, S. & Välihalo, J. 2018. Toimenpidesuositukset lapsiperhepalveluiden ja koulun välisen yhteistyön kehittämisen tueksi: pitkittyneet koulupoissaolot yhteistyön lähtökohdaksi. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala, sosionomi ylempi AMK. Opinnäytetyö. Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/148430/Jokela_Sofia.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Junttila, N., Kainulainen, S. & Saari, J. 2015. Mapping the lonely landscape – Assessing loneliness and its consequences. The Open Psychology Journal, 8 (Suppl 2- M6), 89–96.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kiilakoski, T. 2014. Koulu on enemmän: Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Kivipelto, M., Blomgren, S., Karjalainen, P. & Saikkonen, P. 2013. Vaikuttavaa aikuissosiaalityötä: arviointimalleista mittareihin. Helsinki: Terveystieteiden tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Raportteja 8.
- Komiasti kotona ja opintilla -hanke. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Nuorten ystävä. [Viitattu 5.1.2019]. Saatavana: <https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitajakoulutus/alakoulut/lyseo/fnniJyNzp/UusiesiteNY.pdf>
- Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. [Verkojulkaisu]. Oulu: TUKEVA-hanke. [Viitattu 27.11.2018]. Saatavana: <http://www.oulu.ouka.fi/seutu/tukeva/Moniammatillinen-julkaisu.pdf>
- Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry. 1984. Tehtäväkuvaus. [Verkojulkaisu]. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. [Viitattu 5.1.2019]. Saatavana: http://www.talentia.fi/talentia/jasenyhdistykset/koulukuraattorit-skolkuratorer_ry/yhdistystoiminta

Kouluterveyskyselyn aikasarjat. 17.5.2018. [Verkkajulkaisu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 11.1.2019]. Saatavana: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/fact_ktk_ktk1?row=measure-187209.&row=measure-200101.200345.200287.199398.200089.199281.187196.200386.200280.200144.200264.199843.200516.200573.199990.199851.199900.199350.199325.199937.199261.200129.199610.199682.199907.200283.199761.199503.199752.199884.202791.&row=187203L&column=time-199465&column=stage_of_stady-161293.161123.161219.&fo=1

Kuuskeri, C. 2013. Koulun sosiaalityö ja lastensuojelutyö moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö. Pro gradu -työ. Saatavana: <http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84294/gradu06500.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

L 6.6.2003/434. Hallintolaki.

L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista.

L 272/2005. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L 1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.

L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.

L 19.12.1989/417. Rikoslaki.

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.

Laitinen, K. & Hallantie, M. 2011. Kehys oppilashuollon kehittämiseksi. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 11.12.2018]. Saatavana: https://www.oph.fi/download/138894_Huomisen_hyvinvointia.pdf

LAPE-ohjelma: Yhdessä. 26.11.2018. [Video]. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Saatavana: https://www.youtube.com/watch?v=Lk_kLhHS0wo

Lapset, nuoret ja perheet. 5.9.2018. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 12.1.2019]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>

- Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). [Viitattu 25.12.2018]. Saatavana: <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>
- Lereya, S., Copeland, W., Costello, J. & Wolke, D. 2015. Adult mental health consequences of peer bullying and maltreatment in childhood: Two cohorts in two countries. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 13.1.2019]. Saatavana: [https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpsy/PIIS2215-0366\(15\)00165-0.pdf](https://www.thelancet.com/pdfs/journals/lanpsy/PIIS2215-0366(15)00165-0.pdf)
- Lukiokoulutus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 25.12.2018]. Saatavana: https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/lukiokoulutus
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 29.5.2017. Nuori on yksinäinen. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.1.2019]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/nuori-on-yksinainen/>
- Matela, K. 2011. Viihtyvät ja vaihtuvat: Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työssä pysymiseen työstä lähtemiseen vaikuttavat tekijät. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.
- Miettinen, K. 2016. Yli rajojen kohti yhteistä tavoitetta: Tapaustutkimus Perusturvaliikelaitos Saarikan työntekijöiden moniammatillisen yhteistyön kokemuksista. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö. Pro gradu -työ. [Viitattu 16.1.2019]. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/52649/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201701071081.pdf?sequence=1>
- Mäenpää, O. 2008. Julkisuusperiaate. Helsinki: WSOY pro.
- Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori: Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 10.2.2019]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjailyminen/nuorten-syrjailytyksen-ehkaisy
- Nuorten ystävät. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.1.2019]. Saatavana: https://www.nuortenystavat.fi/yksikot/komiasti_kotona_ja_opintiella
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Opintopolku. Ei päiväystä. Ammatillisen peruskoulutuksen valintaperusteet yhteishaussa. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.12.2018]. Saatavana: <https://opintopolku.fi/wp/ammatillinen-koulutus/ammatillisen-koulutuksen-valintaperusteet-yhteishaussa/>
- Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot. 29.1.2014. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto (SVT). [Viitattu: 2.12.2018]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/opiskt/2012/opiskt_2012_2014-01-29_kat_001_fi.html
- Payne, M. 2000. Teamwork in multiprofessional care. Basingstone: Palgrave.
- Perusopetus. Ei päiväystä. [Verkkosivu] Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 25.12.2018]. Saatavana: https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus
- Pippuri, T. 2015. Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit: Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö. Ammatillinen lissensiaatintutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pulkkinen, M. & Juhanpelto, R. 2017. Verkosto harhailevan nuoren tukena. Teoksessa: J. Helminen (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita, 106–122.
- Pukkila, P., Helander, J. & Laitila, K. 2015. Matkalla monialaisuuteen. [Verkkajulkaisu]. Elinikäisen ohjauksen verkkolehti. [Viitattu 10.1.2019]. Saatavana: <http://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2015/11/24/matkalla-monialaisuuteen>
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Laadullisen lähestymistavan yleistymisen kulttuurinäkökulman myötä: mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: Johtamistaidon opisto (JTO), 31–46.
- Pyhäjoki, J. 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa: M. Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön: arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 71–91.
- Pönkkö, M-L. 2005. Erityisoppilaan psykiatrinen hoitoketju: Hoitoketjun tarpeen ja toiminnan monitahoarviointi. Oulun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Oulu: Oulu university press. Saatavana: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514279786.pdf>
- Pönkkö, M-L. & Tervonen-Rossi, R. 2009. Moniammatillinen yhteistyö lapsen ja nuoren kasvun tukemisessa. Teoksessa: A-L. Lämsä (toim.) Mun on paha olla: Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 145–157.

- Saastamoinen, K. 2016. Lapsen suojeleminen: viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Helsinki: Edita.
- Sainio, P-C. 2018. Johtava, vastaava vai ihan tavallista hyvää työtä tekevä kuraattori?: Tutkielma koulukuraattorien ammatillisesta asiantuntijuudesta ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksista koulukuraattorien työhön. Vaasan yliopisto. Johtamisen yksikkö, sosiaali- ja terveystieteiden Pro gradu -tutkielma.
- Salmela-Aro, K., Muotka, J., Hakkarainen, K., Alho, K. & Lonka, K. 2015. School Burnout and Engagement Profiles among Digital Natives in Finland: A Person-oriented Approach. *European Journal of Developmental Psychology* 13 (6). 704–718.
- Sipilä-Lähdekorpi, P. 2004 "Hirveesti tekijänsä näköistä": Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 2010. Esitys Sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseista. 15.4.2010. [Viitattu 10.2.2019]. Saatavana: <http://intra.seamk.fi/loader.aspx?id=a938e780-8e09-4547-9b17-b03a08cad9b4>
- Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 2017. [Verkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). [Viitattu 14.1.2019]. Saatavana: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). 2006. Sosiaalihuolto Suomessa: kaikille mahdollisuus terveelliseen ja turvalliseen elämään. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 19.12.2018]. Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70027/Es200611.pdf?sequence=1>
- Sosiaalipalvelut. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). [Viitattu 3.2.2019]. Saatavana: <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>
- Suhola, T. 2017. Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: Oppilashuolto-prosessi systeemisessä palvelukokonaisuutena. Lappeenranta teknillinen yliopisto. [viitattu 14.1.2019]. Väitöskirja. Saatavana: <http://www.doria.fi/handle/10024/130367>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Ei päiväystä. Peruspalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.12.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut>
- Tousijn, W. 2012. Integrating health and social care: Interprofessional relations of multidisciplinary teams in Italy. [Verkkolehtiartikkeli]. *Current Sociology* 60 (4), 522–537. [Viitattu 5.1.2019]. Saatavana Sage Premier 2016 -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. 2018. Uud. painos. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntö soveltamisohje. 18.12.2015. [Verkkajulkaisu]. Kuntainfo 13a/2015. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 11.12.2018]. Saatavana: <https://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo13a+Uusi+soveltamisohje+oppilas-+ja+opiskelijahuoltolains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6st%C3%A4+p%C3%A4ivitetty+18122015/ea07ef1e-38b5-4236-a503-ae01aa87185/Kuntainfo13a+Uusi+soveltamisohje+oppilas-+ja+opiskelijahuoltolains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6st%C3%A4+p%C3%A4ivitetty+18122015.pdf>
- Varantola, K., Launis, V., Helin, M., Spoof, S-K. & Jäppinen, S. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 12.12.2018]. Saatavana: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/-HTK_ohje_2012.pdf
- Veijola, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön: lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Oulu: Oulu University Press.
- Vuokkola, P. Nevalainen, S. Niskanen, H. Raisio, L. Siekkinen, S. 20.4.2015. Koulusosionomi on matalan kynnyksen auttaja. [Verkkajulkaisu]. Talentia-lehti. [Viitattu 5.1.2019]. Saatavana: <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-on-matalan-kynnyksen-auttaja/>
- Vuorinen, R. 1998. Minän synty ja kehitys. Helsinki: WSOY.
- Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa: Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- WHO. 2014. Global status report on violence prevention 2014. Geneva: WHO.
- Yleissopimus lasten oikeuksista. 20.11.1989. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 12.12.2018]. Saatavana: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

LIITE 1 Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko

Tutkimuskysymykset 2kpl

Miten koulun ja sosiaalitoimen välinen yhteistyö toimii työntekijöiden näkökulmasta?

Miten koulun ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä voisi kehittää?

TAUSTATIEDOT

1. Koulutustaustasi ja työkokemuksesi?
2. Miten pitkään olet toiminut virassasi?

MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

3. Millaisissa asioissa työssäsi teet yhteistyötä koulun henkilökunnan/sosiaalitoimen kanssa?
4. Miten viestintä ja vuorovaikutus toimivat koulun henkilökunnan/sosiaalitoimen kanssa?
5. Onko työyhteisölläsi käytössä toimintamalleja yhteistyöhön koulun henkilökunnan/sosiaalitoimen kanssa?
6. Mitkä asiat mielestäsi edistävät yhteistyötä koulun henkilökunnan/sosiaalitoimen kanssa?
7. Mitkä asiat mielestäsi estävät yhteistyötä koulun henkilökunnan/sosiaalitoimen kanssa? (esim. salassapitorajoitukset)
8. Miten kehittäisit yhteistyötä?

EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU

9. Millaista yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen välillä tehdään ehkäisevään lastensuojeluun liittyen?
10. Millaista yhteistyötä on ollut? (mitä hyvää, mitä huonoa, mitä kehitettävää)

LASTENSUOJELU

11. Millaista yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen välillä tehdään lastensuojeluun liittyen?
12. Millaista yhteistyötä on ollut? (mitä hyvää, mitä huonoa, mitä kehitettävää)

ELÄMÄNHALLINTA (YLI 18V NUORET)

13. Millaista yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen välillä tehdään nuoren elämäntilanteeseen liittyen?
14. Millaista yhteistyötä on ollut? (mitä hyvää, mitä huonoa, mitä kehitettävää)